

Raport końcowy z ewaluacji zewnętrznej
Lokalne Strategii Rozwoju
Lokalne Grupy Działania
„Partnerstwa Sowiogórskiego”

SPIS TREŚCI

I. WPROWADZENIE.....	3
I.1. Główne informacje o Lokalnej Grupie Działania „Partnerstwo Sowiogórskie”	4
I.2. Główne założenia Lokalnej Strategii Rozwoju LGD „Partnerstwo Sowiogórskie”	5
I.3. Cele ewaluacji.....	8
II. Metodologia badań – źródła.....	9
III. Ocena wdrażania Lokalnej Strategii Rozwoju.....	12
III.1. Nabory wniosków oraz stopień realizacji budżetu.....	16
III.2. Stopień osiągniętych wskaźników.....	28
III.3. Wyniki wywiadów przeprowadzonych z beneficjentami.....	35
III.4. Ocena funkcjonowania Lokalnej Grupy Działania.....	39
IV. Wnioski i rekomendacje.....	46
BIBLIOGRAFIA/ŹRÓDŁA.....	49
SPIS RYCIN.....	50
SPIS TABEL.....	51

I. WPROWADZENIE

W nowoczesnej administracji publicznej podejmuje się szereg działań dążących do usprawnienia systemem zarządzania. Ma on zmienić tradycyjne pojmowanie administracji, która odpowiadając na nowe wyzwania powinna być zorientowana na zadania i wyniki. Wszelkie programy realizowane w ramach nowoczesnego zarządzania powinny podlegać ciągłej kontroli oraz możliwości dostosowania do zmieniającego się otoczenia i warunków. Dlatego też jednym z narzędzi służących stałemu doskonaleniu procesu realizacji polityki rozwoju jest ewaluacja („Ewaluacja...”, 2012). Jest to „systematyczne badanie, prowadzone z użyciem zróżnicowanych metod, złożone ze zbierania danych, analizy, oceny oraz informowania o wynikach. Jego celem jest oszacowanie (w odniesieniu do jasno sformułowanych kryteriów) jakości i wartości procesu oraz efektów wdrażania interwencji publicznych” („Ewaluacja...”, 2012, s. 12).

Rodzaje ewaluacji wydziela się w oparciu o czas jej realizacji względem okresu realizacji danego programu:

- ewaluacja *ex-ante* – ewaluacja realizowana przez planowaną interwencją. Ma na celu ocenić szanse osiągnięcia zakładanych celów;
- ewaluacja *on-going* lub *mid-term* – ewaluacja realizowana w trakcie wdrażania danego programu. Skupia się na ocenie doraźnych problemów oraz na sprawności i efektywności podejmowanych działań w ramach wdrażania interwencji;
- ewaluacja *ex-post* – badanie mające na celu ocenę znaczenie zrealizowanego programu po jego zakończeniu i w kontekście realnie osiągniętych efektów.

Ewaluacja będąca przedmiotem niniejszego raportu realizowana jest na zakończeniwdrażania Lokalnej Strategii Rozwoju dla Lokalnej Grupy Działania „Partnerstwo Sowiogórskie”. Dlatego też jej charakter, zakres tematyczny, kryteria oraz dobór narzędzi badawczych dostosowany jest to założeń realizacji ewaluacji *ex-post*.

I.1. Główne informacje o Lokalnej Grupie Działania „Partnerstwo Sowiogórskie”

Lokalna Grupa Działania „Partnerstwo Sowiogórskie” powstała w odpowiedzi na wyzwania stawiane regionom w związku z koniecznością integracji działań i pobudzania inicjatyw lokalnych na rzecz poprawy jakości życia mieszkańców. Grupa została zawiązana jako efekt wieloletniej współpracy trzech sektorów: społecznego, publicznego i gospodarczego skupionego na spójnym przestrzennie, kulturowo, przyrodniczo i historycznie obszarze Gór Sowich.

Idea wspólnych działań poparta została przez pięć Gmin. W efekcie działań partnerskich i konsolidacyjnych funkcjonujące obecnie partnerstwo reprezentowane jest przez Gminy: Głuszyca, Jedlina-Zdrój, Gmina Nowa Ruda, Pieszyce, Walim, kilkunastu przedstawicieli sektora społecznego (organizacje społeczne i osoby fizyczne), a także jednoosobowe firmy reprezentujące sektor gospodarczy.

- Nazwa: Lokalna Grupa Działania „Partnerstwo Sowiogórskie”.
- Status prawny LGD: stowarzyszenie (powstało na podstawie art.15 ustawy z 7 marca 2007 r. o wspieraniu rozwoju obszarów wiejskich z udziałem środków Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (Dz. U. Nr 64, poz.427 oraz z 2008 r. Nr 98, poz.634).
- Stowarzyszenie zostało wpisane do Krajowego Rejestru Sądowego w dniu 14 stycznia 2009 roku pod numerem KRS 0000321512.
- Nadzór nad stowarzyszeniem sprawuje Marszałek Województwa Dolnośląskiego

W skład obszaru planowanego do objęcia Lokalną Strategią Rozwoju, w ramach Partnerstwa Sowiogórskiego wchodzi obszar 5 gmin z południowej części Województwa Dolnośląskiego, położonych w masywie Gór Sowich stanowiącym jeden z elementów spójności terytorialnej obszaru.

Specyfika obszaru i jego wewnętrzna spójność wynika z:

- położenia geograficznego – obszar obejmuje duże jednorodne jednostki geograficzne, jakim są w tym przypadku Góry Sowie stanowiące oś całego obszaru

- uwarunkowań przyrodniczych, obszar ma podobny klimat sprzyjający rozwojowi turystyki i rekreacji na terenach górskich, budowa geologiczna ma też wpływ na lokalny mikroklimat, z uwagi na takie uwarunkowania wykształciła się też specyficzna, swoista dla Gór Sowich fauna i flora, co ma wyraz w istniejących formach ochrony przyrody,
- uwarunkowań historycznych, związanych ściśle z budową geologiczną, to pozostałość po tradycjach górniczych, na całym obszarze znajdują się stare sztolnie, swoiste dla tego obszaru jest to, iż tutaj w okresie II wojny światowej powstały największe budowle podziemne, gdzie indziej niespotykane w takim rozmiarze, w tych uwarunkowaniach wyróżniających region jest też jego historyczna rola przy ważnych szlakach komunikacyjnych, co zaowocowało licznymi zamkami,
- uwarunkowań społecznych - determinacja w wyodrębnieniu się, jako regionu kojarzonego z Górami Sowimi i bycia regionem sowiogórskim, nastawionym na rozwój w oparciu o lokalne zasoby.

I.2. Główne założenia Lokalnej Strategii Rozwoju LGD „Partnerstwo Sowiogórskie”

LSR są przejawem rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność (dalej RLKS). Podejście to w warunkach polskich jest wspierane i finansowane przede wszystkim w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020 (PROW). RLKS polega przede wszystkim na umożliwieniu społeczności lokalnej wyrażenia swoich problemów i oczekiwań w formie strategii rozwoju (LSR) a następnie jej realizacji – wyborze projektów, które uzyskują dofinansowanie przede wszystkim z PROW. Istotą LSR jest łączenie i wykorzystywanie na drodze do rozwoju lokalnych zasobów, m.in. ludzkich, naturalnych, kulturowych, historycznych oraz wiedzy i umiejętności przedstawicieli trzech sektorów: publicznego, gospodarczego i społecznego. Zakończenie realizacji LSR jest momentem, w którym należy dokonać podsumowania osiągniętych efektów – wpływu LSR na rozwój lokalny, zaspokojenia potrzeb społecznych.

Lokalna Strategia Rozwoju Stowarzyszenia „Partnerstwo Sowiogórskie” jest dokumentem mającym na celu integrację działań na rzecz rozwoju partnerstwa pomiędzy trzema sektorami: publicznym, społecznym i gospodarczym. Działania te mają na celu

zwiększenie spójności terytorialnej, zwiększenie poczucia tożsamości terytorialnej, odpowiedzialności za najbliższe otoczenie oraz poprawę jakości życia mieszkańców. Tym samym, ma na celu wskazać kluczowe kierunki prowadzące do stworzenia przez mieszkańców i dla mieszkańców właściwych i atrakcyjnych warunków do życia.

Wszelkim przedsięwzięciom podejmowanym na terenie objętym Lokalną Grupą Działania przyświeca dążenie do realizacji dwóch głównych następujących celów:

- I. Cel główny 1: „Wykorzystanie potencjału krajobrazowego, turystycznego i kulturowego w zrównoważonym i dynamicznym rozwoju obszaru Partnerstwa Sowiogórskiego”,
- II. Cel główny 2: „Wzmocnienie i wykorzystanie potencjału społecznego na rzecz zrównoważonego rozwoju obszaru Partnerstwa Sowiogórskiego”,

Realizacji tak ambitnego zamierzenia przyświecać mają cele szczegółowe, które zagregowane zostały w dokumencie Lokalnej Strategii Rozwoju w postaci następujących przedsięwzięć co przedstawia poniższa tabela:

Tabela nr 1. Cele strategiczne dla Partnerstwa Sowiogórskiego

Cele szczegółowe	Przedsięwzięcia	Produkty	Rezultaty
1.1. Obszar z zadbaną przestrzenią publiczną o sprawnej infrastrukturze turystycznej, rekreacyjnej i społecznej	1.1.1 Rozwój obiektów lub/i miejsc związanych z rozwojem obszaru w oparciu o lokalne zasoby	Liczba nowych obiektów infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej/ Liczba przebudowanych obiektów infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej	Liczba użytkowników nowej lub przebudowanej infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej
	1.1.2 Rozwój obiektów lub/i miejsc służących rozwojowi społeczności lokalnej	Liczba zrealizowanych operacji obejmujących wyposażenie mające na celu szerzenie lokalnej kultury i dziedzictwa lokalnego	Liczba użytkowników obiektów lub/i miejsc służących rozwojowi społeczności lokalnej

1.2. Obszar atrakcyjny turystycznie - z mocną marką turystyczną Gór Sowich – promocja obszaru	1.2.1 Tworzenie i rozwijanie oferty promocyjnej regionu w oparciu o zasoby lokalne Gór Sowich	Liczba publikacji promocyjnych* Liczba wydarzeń/imprez	Liczba osób poinformowanych o atrakcjach turystycznych zlokalizowanych na obszarze Partnerstwa Sowiogórskiego Liczba uczestników lokalnych wydarzeń / imprez o charakterze promocyjnym na obszarze Partnerstwa Sowiogórskiego
1.3. Wykorzystanie zasobów lokalnych dla zrównoważonego rozwoju innowacyjnej lokalnej działalności gospodarczej	1.3.1 Wspieranie tworzenia nowych podmiotów gospodarczych	Liczba zrealizowanych operacji polegających na utworzeniu nowego przedsiębiorstwa	Liczba utworzonych miejsc pracy
	1.3.2 Rozwijanie podmiotów gospodarczych	Liczba zrealizowanych operacji polegających na rozwoju istniejącego przedsiębiorstwa	Liczba utworzonych miejsc pracy
2.1. Rozwój społeczeństwa obywatelskiego i budowanie poczucia lokalnej wspólnoty	2.1.1 Działania rozwijające potencjał społeczności lokalnych, organizacji lub/i edukacja przyrodnicza i klimatyczna	Liczba wydarzeń / imprez	Liczba odbiorców działań aktywizacyjnych
		Liczba przeprowadzonych warsztatów	
		Liczba powierzonych grantów dot. przygotowania koncepcji smart village	
2.2 Włączenie społeczności lokalnej we wdrażanie LSR	2.2.1 Funkcjonowanie Lokalnej Grupy Działania - włączenie mieszkańców we wdrażanie LSR	Liczba szkoleń dla pracowników LGD	Liczba osób włączonych do współrealizacji LSR
		Liczba szkoleń dla organów LGD	
		Pozostałe działania zgodnie z planem komunikacji	

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Strategii Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność w ramach Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020 dla Partnerstwa Sowiogórskiego

W strategii zaplanowano również poziom osiągnięcia poszczególnych produktów i rezultatów przypisanym danym przedsięwzięciom i działaniom, co zawiera tabela nr 2.

Tabela nr 2. Wskaźniki dla Partnerstwa Sowiogórskiego

Nazwa wskaźnika	Jednostka miara	Planowana wartość do osiągnięcia
Liczba użytkowników , nowej lub przebudowanej infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej	Osoba	4 000
Liczba użytkowników obiektów lub/i miejsc służących rozwojowi społeczności lokalnej	Osoba	2 500
Liczba osób poinformowanych o atrakcjach turystycznych zlokalizowanych na obszarze Partnerstwa Sowiogórskiego	Osoba	30 000
Liczba uczestników lokalnych wydarzeń / imprez o charakterze promocyjnym na obszarze Partnerstwa Sowiogórskiego	Osoba	2 500
Liczba utworzonych miejsc pracy	Ekwiwalent pełnego czasu pracy (EPC)	23
Liczba nowych lub przebudowanych obiektów infrastruktury turystycznej lub rekreacyjnej lub kulturalnej	Sztuka	15
Liczba zrealizowanych operacji obejmujących wyposażenie mające na celu szerzenie lokalnej kultury i dziedzictwa lokalnego	Sztuka	10
Liczba publikacji promocyjnych*	Sztuka	15
Liczba wydarzeń / imprez	Sztuka	15
Liczba zrealizowanych operacji polegających na utworzeniu nowego przedsiębiorstwa	sztuka	19
Liczba zrealizowanych operacji polegających na rozwoju istniejącego przedsiębiorstwa	Sztuka	11

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Strategii Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność w ramach Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020 dla Partnerstwa Sowiogórskiego

I.3. Cele i zakres ewaluacji

Lokalna Grupa Działania „Partnerstwo Sowiogórskie” jest obecnie na ukończeniu realizacji Strategii w okresie programowania 2014-2022. Jest to kluczowy moment na ocenę postępów w jej wdrażaniu w kontekście zmieniających się warunków społeczno – gospodarczych oraz konieczności zapewnienia właściwej efektywności działań.

Głównym celem badania jest identyfikacja i ocena efektów realizacji LSR Lokalnej Grupy Działania. Jego osiągnięcie wymaga:

- odniesienia się do danych monitoringowych pokazujących stopień osiągnięcia celów LSR i wyjaśnienia ewentualnych odchyleń od wartości zakładanych, a także oceny, na ile obserwowane wyniki można uznać za satysfakcjonujące;

- zweryfikowania, w jakim stopniu cele LSR odpowiadały na lokalne potrzeby i w jakim stopniu potrzeby te zostały zaspokojone;
- oszacowania wpływu realizacji LSR na rozwój lokalny i wyjaśnienia mechanizmów tego wpływu.

Tym samym niniejszy raport odpowiada na pytania:

Zakres badania:

Ocena wpływu na główny cel LSR (jeśli inny niż obszary poniżej)

- Jaki jest stopień osiągnięcia celu głównego i przypisanych do niego wskaźników LSR?

Ocena wpływu na kapitał społeczny

- Jaki jest wpływ LSR na kapitał społeczny, w tym w szczególności na aktywność społeczną, zaangażowanie w sprawy lokalne?
- W jaki sposób należałoby wspierać rozwój kapitału społecznego w przyszłości?

Przedsiębiorczość

- W jakim stopniu realizacja LSR przyczyniła się do rozwoju przedsiębiorczości?
- Czy i w jaki sposób wspieranie przedsiębiorczości w ramach kolejnych edycji LSR jest wskazane?

Turystyka i dziedzictwo kulturowe

- W jakim stopniu LSR przyczyniła się do budowania lokalnego potencjału w zakresie turystyki i dziedzictwa kulturowego?
- W jakich kierunkach należy wspierać rozwój lokalnego potencjału turystycznego?

Grupy defaworyzowane

- Czy w LSR właściwie zdefiniowano grupy defaworyzowane oraz czy realizowane w ramach LSR działania odpowiadały na potrzeby tych grup?
- Jaki był wpływ LSR na poziom ubóstwa i wykluczenia społecznego?
- Jakie działania należy podejmować w skali lokalnej na rzecz ograniczania ubóstwa i wykluczenia społecznego?

Innowacyjność

- W jakim stopniu projekty realizowane w ramach LSR były innowacyjne?
- Jakie można wyróżnić typy innowacji powstałych w ramach LSR?

Projekty współpracy

- Jaka była skuteczność i efekty działania wdrażania projektów współpracy?
- Jaką formę i zakres powinny przyjmować projekty współpracy w przyszłości?

Ocena funkcjonowania LGD

- Czy sposób działania partnerów w ramach LGD pozwalał na efektywną i skuteczną realizację LSR?
- Jaka jest skuteczność i efektywność działań biura LGD (animacyjnych, informacyjno-promocyjnych, doradczych)?
- Jakie zmiany należy wprowadzić w działaniach LGD by skuteczniej realizowała LSR?

Ocena procesu wdrażania

- Czy realizacja finansowa i rzeczowa LSR odbywała się zgodnie z planem?
- Czy procedury naboru, wyboru i realizacji projektów były wystarczająco przejrzyste i przyjazne dla beneficjentów?
- Czy kryteria pozwalały na wybór najlepszych projektów (spójnych z celami LSR)?
- Czy przyjęty system wskaźników pozwalał na zebranie wystarczających informacji o procesie realizacji LSR i jej rezultatach?

Wartość dodana podejścia LEADER

- Czy działalność LGD wpływa na poprawę komunikacji pomiędzy różnymi aktorami, budowanie powiązań między nimi i sieciowanie?
- Czy stworzony dzięki wsparciu w ramach LSR potencjał rozwojowy jest w dostateczny sposób wykorzystywany i promowany?
- Czy projekty realizowane w ramach LSR są spójne ze zidentyfikowanym potencjałem rozwojowym obszaru objętego LSR i czy te projekty przyczyniają się do jego wzmocnienia?
- Czy przeprowadzone w ramach LSR inwestycje są komplementarne względem siebie lub względem wiodącego projektu/tematu określonego w LSR?

II. Metodologia badań – źródła

Ocena efektywności wdrażania Lokalnej Strategii Rozwoju wymaga zastosowania szeregu metod badawczych. Ich zróżnicowanie gwarantuje zapewnienie wysokiej jakości prowadzonych analiz. Łączenie kilku metod badawczych gwarantuje ponadto rzetelność i trafność wyników badań.

Zakres czasowy badania obejmuje lata 2014 – 2022 tj. lata zarówno funkcjonowania Lokalnej Grupy Działania oraz obowiązywania dokumentu Lokalnej Strategii Rozwoju w kolejnej perspektywie finansowej 2014-2020.

Ewaluacja objęła dwie grupy interesariuszy:

1. Beneficjentów, którzy realizują przedsięwzięcia w ramach przedsięwzięć określonych w LSR
2. Podmiotu uczestniczącego w przygotowaniu i wdrażaniu LSR, tj. Lokalnej Grupy Działania.

Wśród wykorzystanych metod badań oraz pozyskania danych wymienić należy:

A. Desk research (analiza danych zastanych)

Jest to metoda badań jakościowych, która została oparta o analizę szeregu dokumentów oraz dostępnych baz danych. Na potrzeby niniejszego raportu źródłem wykorzystanym w badaniu były dokumenty dostarczone przez Lokalną Grupę Działania:

- dokumentacja projektowa:
- Lokalna Strategia Rozwoju,
- Strategie rozwoju gmin wchodzących w skład LGD.
- Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020.
- roczne sprawozdania z realizacji LSR
- sprawozdania z Funkcjonowania LGD,
- wnioski o płatność zrealizowanych operacji w ramach Funkcjonowania LGD

B. Computer Assisted Telephone Interview CATI (wywiad telefoniczny wspomagany komputerowo)

Jest to jedna z bardziej popularnych metod badań ilościowych. Jej zaletą jest proste i szybkie dotarcie do respondentów oraz możliwość szybkiej analizy danych.

Metoda ta została zastosowana do przeprowadzenia badania ankietowego z beneficjentami, których projekty wybrane zostały do realizacji w ramach dotychczasowych procedur konkursowych. Kwestionariusz będzie obejmował 6 pytań zamkniętych i półotwartych

W trakcie prowadzenia wywiadów notowane będą wszelkie dodatkowe informacje i uwagi uzyskane od beneficjentów.

C: Indywidualne wywiady pogłębione IDI z: przedstawicielem biura LGD

- W ramach ewaluacji przeprowadzono wywiady pogłębione IDI z przedstawicielką biura LGD w ramach wywiadu sformułowano następujące wnioski:
- Lokalna Grupa jest już jednostką o wysoko wyspecjalizowanej kulturze organizacyjnej, wypracowane zostały systemy podejmowania decyzji oraz komunikacji wewnątrz grupy.
- Istotną rolę odgrywa wsparcie ze strony UMWD – jedną z rekomendacji jest częstszy kontakt z Instytucją oraz zmniejszenie procedur utrudniających płynność realizacji projektów;
- Niezwykle istotną rekomendacją jest utrzymanie powstałych już struktur – dzięki temu będzie można dalej wdrażać działania w oparciu o wypracowane procedury.
- LGD jest strukturą partycypacyjną, która realizuje swoje działania w oparciu o ustrukturyzowane zasady. Jest to bardzo duży zasób do wykorzystania w nowym okresie programowania.
- Rekomenduje się również zwiększenie zatrudnienia na poziomie biura – wiele procesów wymaga dużego zaangażowania

D. Focused group interview (zogniskowany wywiad grupowy)

Jest to jedna z najpopularniejszych metod badania jakościowego. Polega na moderowaniu swobodnego wywiadu prowadzonego w wybranej grupie osób. Moderator prowadzi spotkanie zgodnie z przewidzianym scenariuszem, zadaje pytania oraz stymuluje przebieg dyskusji, aktywizuje i zachęca do wypowiedzi. Ta forma pozyskania informacji dostarcza informacji odnośnie subiektywnych ocen badanych osób. Na spotkaniu obecni będą mieszkańcy, wnioskodawcy, przedstawiciele samorządów

Metody statystyczno-matematyczne zapewniają badaniom jednoznaczność uzyskiwanych wyników, ich precyzję, powtarzalność, tożsamość (niezależnie od osoby, miejsca i czasu), możliwość stosowania zaawansowanych technik obliczeniowych (Bielecka, Paprzycki, Piasecki 1979). W celu zmierzenia zakresu występowania badanych zjawisk, podstawową charakterystykę jednostek statystycznych przeprowadzono w oparciu o analizę ilościową. Spośród metod ilościowych, zakres możliwych do zastosowania narzędzi w badaniach dotyczących ewaluacji Lokalnej Strategii Rozwoju jest szeroki. Wśród najistotniejszych narzędzi wykorzystanych w pracy wymienić należy przede wszystkim mierniki statystyczne:

- wskaźniki natężenia i struktury: proporcje, odsetki, dynamika;
- miary tendencji centralnej: średnie klasyczne, mediana;

Całości zastosowanych metod dopełniają różnego rodzaju formy prezentacji danych za pomocą tablic statystycznych oraz pozostałych postaci graficznych (wykresy liniowe, kołowe, strukturalne, słupkowe itp.)

III. Ocena wdrażania Lokalnej Strategii Rozwoju

Ocena stanu wdrażania LSR przeprowadzona została przede wszystkim pod kątem osiągnięcia założonych wskaźników oraz stopnia wykorzystania budżetu. Ocena objęła funkcjonowanie LGD, stopień realizacji LSR w stosunku do zakładanych wskaźników i prawidłowość realizacji LSR. Została podzielona na 4 główne części obejmujące poszczególne elementy: ocenę naborów, ocenę stopnia osiągnięcia wskaźników, ocenę z punktu widzenia beneficjentów oraz ocenę funkcjonowania LGD.

Realizacja celów zawartych w Lokalnej Strategii Rozwoju przewiduje działania dotyczące następujących typów operacji:

- operacje realizowane indywidualnie w ramach wniosków składanych przez beneficjentów innych niż LGD i wybieranych przez organ decyzyjny, a następnie przedkładanych do weryfikacji do Samorządu Województwa,
- projekty grantowe,
- operacje własne LGD (których beneficjentem i realizatorem operacji jest również LGD),
- projekty współpracy (w tym projekt międzynarodowy).

Uregulowania sposobu wyboru i oceny operacji, a także stosowanych podczas tego procesu kryteriów, zaprojektowane zostały odrębnie dla każdego z przedsięwzięć przewidzianych w Strategii zgodnie z przepisami obowiązującymi dla RLKS.

Zgodnie z wytycznymi Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020 projekty wdrażane przy współfinansowaniu ze środków przeznaczonych na realizację LSR kwalifikują się do projektów w ramach działania Wsparcie dla rozwoju lokalnego w ramach inicjatywy LEADER i Poddziałania 19.2 „Wsparcie na wdrażanie operacji w ramach strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność”. Wsparcie w ramach tego poddziałania jest przyznawane na operacje, w zakresie m.in:

- wzmocnienia kapitału społecznego, w tym przez podnoszenie wiedzy społeczności lokalnej w zakresie ochrony środowiska i zmian klimatycznych, także z wykorzystaniem rozwiązań innowacyjnych;

- rozwoju przedsiębiorczości na obszarze wiejskim objętym strategią rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność, przez:
 1. podejmowanie działalności gospodarczej
 2. tworzenie lub rozwój inkubatorów przetwórstwa lokalnego produktów rolnych będących przedsiębiorstwami spożywczymi, w których jest wykonywana działalność w zakresie produkcji, przetwarzania lub dystrybucji żywności pochodzenia roślinnego lub zwierzęcego lub wprowadzenia tej żywności na rynek, przy czym podstawą działalności wykonywanej w tym inkubatorze jest przetwarzanie żywności;
 3. rozwijanie działalności gospodarczej w tym podnoszenie kompetencji osób realizujących operacje w tym zakresie
- zachowania dziedzictwa lokalnego;
- rozwoju ogólnodostępnej i niekomercyjnej infrastruktury turystycznej lub rekreacyjnej, lub kulturalnej;
- promowania obszaru objętego LSR, w tym produktów lub usług lokalnych.

III.1. Operacje realizowane indywidualnie

W ramach operacji indywidualnych z działania 19.2 ogłoszono 15 konkurów z zakresu:

- Infrastruktury publicznej (JST)
- Podejmowanie działalności gospodarczej
- Rozwijanie działalności gospodarczej

Poniżej przedstawiono w tabeli dane dotyczące naborów w poszczególnych kategoriach tematycznych dla operacji indywidualnych.

Tabela nr 3. Nabory w poszczególnych kategoriach tematycznych dla operacji indywidualnych

Działanie 19.2	Ilość naborów	Ilość złożonych wniosków	Kwota pierwotna z LSR 2015	Kwota po otrzymaniu dwóch bonusów i dodatkowych środków 2022
<i>Infrastruktura publiczna (JST)</i>	6	15	2 500 000,00 zł. 625 000,00 EURO	949 955,40 EURO

<i>Podejmowanie działalności gospodarczej</i>	5	53	800 000,00 zł. 200 000,00 EURO	349 316,19 EURO
<i>Rozwijanie działalności gospodarczej</i>	4	33	2 200 000,00 zł. 550 000,00 EURO	648 042,25 EURO
SUMA	15	101	6 000 000,00 zł. 1 500 000,00 EURO	2 066 000,00 EURO

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych LGD Partnerstwo Sowiogórskie

W ramach przedsięwzięcia infrastruktura publiczna na 15 złożonych wniosków wszystkie zostały przyjęte do realizacji na kwotę prawie 950 mln euro. Po zwiększeniu alokacji w wyniku otrzymania bonusów przez LGD na to działanie o prawie 35% udało się ogłosić dodatkowe nabory i zrealizować więcej przedsięwzięć przeznaczonych dla społeczności lokalnej. Aplikującymi o środki były przed wszystkim gminy terytorialnie przypisane do LGD. Szczegółowe dane na temat zakresu i ilości realizowanych projektów przez beneficjentów przedstawia tabela nr 4. Najwięcej projektów jest realizowanych jest z zakresu budowy i modernizacji sali wiejskich i świetlic .

Tabela nr 4. Zakres realizowanych projektów w ramach przedsięwzięcia infrastruktura publiczna

Beneficjent	Ilość realizowanych projektów	Tematyka
Gmina Pieszycy	2	<ul style="list-style-type: none">"Remont basenu miejskiego w Pieszcach przy ul. Hermana 1"Wyposażenie szkolnego schroniska młodzieżowego w Pieszcach
Gmina Nowa Ruda	3	<ul style="list-style-type: none">Sala wiejska w Czerwieńczycach - remont elewacji oraz zakup wyposażenia obiektu publicznego -sali wiejskiej w Bożkowie w celu utworzenia miejsca rozwoju społeczności lokalnejDocieplenie elewacji budynku Sali wiejskiej w Świerkach
Gmina Jedlina Zdrój	3	<ul style="list-style-type: none">Modernizacja kompleksu sportowo-rekreacyjnego w Jedlinie - ZdrojuSzerzenie lokalnej kultury i dziedzictwa lokalnego w uzdrowisku Jedlina-Zdrój.Rewitalizacja przestrzeni publicznej - teren przy ul. Piastowskiej 16 w JedlinieZdroju
Gmina Walim (w tym 1 projekt realizowany przez Centrum	3	<ul style="list-style-type: none">"Przebudowa istniejącej świetlicy wiejskiej dla poprawy rozwoju społeczeństwa. Przebudowa Domu

Kultury i Turystyki w Walimiu		Wiejskiego w Dziećmorowicach" <ul style="list-style-type: none">• Budowa placu zabaw w miejscowości Jugowice• Termomodernizacja świetlicy wiejskiej w Niedźwiedzicy (realizowany przez Termomodernizacja świetlicy wiejskiej w Niedźwiedzicy)
Gmina Głuszycza	3	<ul style="list-style-type: none">• "Sowiogórska przestrzeń aktywności w Głuszycy - modernizacja parku miejskiego poprzez budowę skateparku"• Sowiogórska przestrzeń aktywności w Głuszycy modernizacja boiska sportowego przy ul. Dolnej.• Sowiogórska przestrzeń aktywności w Głuszycy - modernizacja boiska sportowego przy ul. Dolnej - etap II

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych LGD Partnerstwo Sowiogórskie

Najwięcej wniosków wpłynęło w ramach działania podejmowanie działalności gospodarczej - 53. Jest to działanie, które daje szansę osobom zamieszkującym tereny wiejskie na rozwój swoich biznesów. Alokacja po zwiększeniu o ponad 42% wynosiła prawie 350 tys. euro. Do dofinansowania zostało wybranych 20 projektów, w tym 1 beneficjent rozwiązał umowę oraz 1 wnioskodawca zrezygnował z podpisania umowy. Wnioski o dofinansowanie były ocenione zgodnie z przyjętymi kryteriami wyboru, z pośród których największe znaczenie miały zatrudnienie osób oraz zastosowanie innowacje na poziomie lokalnym. Ponadto połowa wniosków nie została wybrana do dofinansowania ze względu na brak alokacji w danym naborze i limitu środków finansowych przeznaczonych na dany konkurs, mimo iż wnioski uzyskały pozytywną ocenę merytoryczną. Ze względu na charakter projektów kwalifikujących się do wsparcia, 100% beneficjentów działania stanowiły osoby fizyczne.

W przypadku przedsięwzięć dotyczących rozwijania działalności gospodarczych na 33 złożone wnioski 11 z nich otrzymało dofinansowanie. Alokacja w tym działaniu wynosiła prawie 650 tys. euro. Wnioskowane kwoty pomocy wynosiły od 140 tys. do 300 tysięcy złotych na 1 projekt. Najważniejsze przy ocenie oprócz wpisania w LSR LGD ważny był wzrost zatrudnienia przy realizacji inwestycji oraz innowacje.

Ryc. 1. Alokacja operacji indywidualnych w euro

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych LGD Partnerstwo Sowiogórskie

III.2. Projekty grantowe

W LGD Partnerstwo Sowiogórskie zrealizowano: 2 granty inwestycyjne polegające na budowie infrastruktury oraz wyposażeniu obiektów oraz 4 granty dla działań tzw. miękkich. Projekty grantowe wybierane były w procedurze konkursowej. Na 11 (w tym 2 nabory uzupełniające) ogłoszonych naborów przez LGD złożono 49 wniosków i prawie wszystkie były zrealizowane na kwotę 125 tys. euro

W ramach **GRANT- 1 - "Inicjatywy służące promocji regionu"** zrealizowano następujące zadania:

Zadanie 1 - "Sowiogórskie Kolędowanie". Dzięki realizacji powyższego zadania mieszkańcy terenu LGD oraz zaproszeni goście podnieśli poziom świadomości dot. tradycji, zwyczajów, historii i kultury tutejszych terenów, w tym tradycji Bożonarodzeniowych, muzyki, instrumentów oraz bogactwa kulturowego Gór Sowich. Miejsce realizacji Gmina Głuszyca, Parafia pw. Chrystusa Króla.

Zadanie 2 - "Aktywny Trójkąt - promocja tras ACTIVE w Górach Sowich". Celem głównym projektu była promocja regionu poprzez popularyzację trasy Active

łączącej sąsiadujące ze sobą Gminy- Głuszycę, Walim i Jedlinę-Zdrój. Trasa dedykowana jest dla rowerzystów, biegaczy i miłośników nordic-walking.

Zadanie 3 - Moja "mała Ojczyzna" - Zadanie miało na celu promocję regionu poprzez wydanie 2 publikacji i organizację wydarzenia promującego lokalne wartości historyczne i kulturowe. Wydany został album „Głuszycza, moja Itaka” oraz ulotka promująca lokalnych twórców, artystów i poetów związanych z gminą Głuszycza. W ramach wydarzenia zorganizowano konkurs literacki uwzględniający tematykę ochrony środowiska,

Zadanie 4 - I Zimowy Turniej w piłkę nożną JEDLINA-ZDRÓJ

Wydarzenie przyczyniło się do aktywnego spędzania czasu wolnego przez dzieci. Do rozgrywek zaproszono kluby działające na terenie Partnerstwa Sowiogórskiego. Podczas zawodów odbędzie się akcja „Stop plastikowi” oraz pogawędka o ochronie środowiska. W przerwach rodzice i dziadkowie zawodników rozgrywali konkursy. Wydana została publikacja będąca podsumowaniem wydarzenia oraz zawierająca historie klubów z terenu LGD „Partnerstwo Sowiogórskie”.

W ramach **GRANT- 2 - "Wzmocnienie i wykorzystanie potencjału Gór Sowich" do dofinansowania wybrano następujące projekty:**

Zadanie 1 - "Zapobiegaj pożarom chroń środowisko"

Celem projektu było podniesienie wiedzy społeczności lokalnej w zakresie ochrony środowiska i zmian klimatycznych, integracja społeczna oraz międzypokoleniowa, wzbogacenie naszej miejscowości w nowe wydarzenia kulturalne.

Zadanie 2 - Bieg Górski: "Sowiogórska Dycha"

to nowy bieg górski ze startem i metą w Ludwikowicach Kłodzkich. Bieg ten był biegiem inicjującym początek cyklicznych imprez o tej samej nazwie, które organizowane będą w kolejnych latach. Jak sama nazwa wskazuje trasa biegu liczyła 10 km i przebiega po drogach publicznych, szutrowych i leśnych. Odbiorcami imprezy byli mieszkańcy miasta i gminy Nowa Ruda, ale również ludzie z całej Polski i z poza niej. W ramach projektu prowadzona była promocja terenu Gminy Nowa Ruda. Na potrzeby realizacji zadania zakupiono windery oraz banery, które zawierały nazwę i logo biegu. Dodatkowo zakupione były ulotki, jako element promocji imprezy, gminy, stowarzyszenia i projektu.

Dzięki zakupionym materiałom możliwa była promocja imprezy, a także terenów Gór Sowich przez cały rok.

Zadanie 3 – „Sowiogórskie skarby – w obiektywie i w sieci”

Celem zadania było poszerzenie wiedzy lokalnej społeczności w zakresie ochrony środowiska i zmian klimatycznych poprzez organizację konkursu fotograficznego i warsztatów ekologicznych online. Konkurs przyczynił się do wzmocnienia i wykorzystania potencjału społecznego na rzecz rozwoju obszaru "Partnerstwa Sowiogórskiego" oraz budowy poczucia lokalnej wspólnoty poprzez ukazanie na zdjęciach bogactwa walorów przyrodniczych i historycznych obszaru LGD.

GRANT 3 - "Atrakcyjna infrastruktura" daje możliwość realizacji następujących projektów:

Zadanie 1 - Kreatywny Maluch - budowa placu zabaw w Głuszycy

Zadanie polegało na montażu placu zabaw – urządzeń w pełni bezpiecznych, estetycznych i atrakcyjnych. Zamontowane urządzenia posiadają wyjątkową kolorystykę oraz różnorodnością, która zachęca do wspólnej zabawy.

Zadanie 2 - Budowa ogólnodostępnej infrastruktury rekreacyjno-turystycznej na terenie Bożkowa .

Celem projektu było utworzenie infrastruktury rekreacyjnej na terenie miejscowości Bożków, która służyła będzie mieszkańcom Gminy Nowa Ruda. W związku z tym teren pod miejsce rekreacji został wyrównany i odchwaszczony. Zakupiono i posadowiono palenisko grillowe, ławki i stoły piknikowe. Wokół miejsca nasadzono krzewy oraz posadowiono tablice informujące o zasobach przyrodniczych i historycznych okolicy. Dzięki podjętym działaniom powstało ogólnodostępne miejsce rekreacji.

Zadanie 3 - Boisko miejscem rekreacji i wypoczynku

Celem projektu była budowa miejsca odpoczynku. Został on zrealizowany poprzez zamontowanie 6 ławek i 3 stołów. Teren został ogrodzony i wyrównany. Została również zamontowana tablica informująca o walorach przyrodniczych oraz historii kościoła i krzyża pokutnego. Miejsce to jest ogólnodostępne korzystają z niego rodzice i opiekunowie dzieci które przychodzą na boisko jak również osoby przejeżdżające rowerami. .

Zadanie 4 - Budowa placu zabaw w Bratoszowie

Na placu zabaw zamontowany został wielofunkcyjny zestaw systemowy służący dzieciom do zabawy. Zainstalowana tablica informuje o podstawowych zasadach ochrony klimatu oraz promuje okoliczne środowisko naturalne. Dzieci wraz z opiekunami bardzo chętnie korzystają z nowych urządzeń. Młodzieżowa drużyna OSP w Piskorzowie przeprowadziła na placu ćwiczenia sprawnościowe.

Zadanie 5 - Doposażenie placu zabaw w Kamionkach

W okresie realizacji zadania plac zabaw w Kamionkach został doposażony w system Eskalo 2 – zestaw zabawowy dla dzieci. Dzięki realizacji zadania dzieci mogły korzystać z nowoczesnego i bezpiecznego sprzętu. Działanie to przyczyniło się do podniesienia jakości i atrakcyjności samego placu zabaw, jak i całej miejscowości. Obecnie rodzice ze swoimi dziećmi chętniej spędzają wolny czas na placu zabaw, co sprzyja integracji mieszkańców oraz pozytywnie wpływa na rozwój dzieci.

GRANT 4 - "Dbajmy o naszą lokalną kulturę i dziedzictwo"

Zadanie 1 - "Rozwój infrastruktury kulturalnej w Pieszycach"

W ramach zadania na obiekcie stadionu miejskiego w Pieszycach powstała nowa salka konferencyjna, która została wyposażona w 50 składanych krzesełek, 10 stołów konferencyjnych, komputer przenośny, projektor multimedialny, ekran oraz drukarkę. Dzięki tej realizacji można organizować spotkania kulturalne oraz edukacyjne. Wyposażenie służy nie tylko zawodnikom klubu, ale również ich rodzicom oraz mieszkańcom Gminy.

Zadanie 2 – „Biblioteka - miejsce przyjazne rozwojowi lokalnej kultury”

Dzięki pozyskanym środkom pomieszczenia głuszyckiej biblioteki zostały wyposażone m.in. w nowe stoły, fotele, lady biblioteczne, regał dziecięcy, stojak na prasę, by przy okazji organizacji spotkań edukacyjno-kulturalnych wspierać promocję dziedzictwa i zasobów kulturowych, historycznych i przyrodniczych obszaru LGD.

Zadanie 3 – „Wyposażenie "Krainy edukacyjnej" w Głuszycy w niezbędny sprzęt”

Celem niniejszego projektu było wyposażenie pomieszczenia - „Krainy edukacyjnej” w niezbędny sprzęt, dzięki czemu możliwe jest organizowanie różnego rodzaju aktywności/spotkań/szkoleń/warsztatów/wydarzeń dla lokalnej społeczności z terenu Gór Sowich, a przede wszystkim dla mieszkańców Gminy Głuszycy. Spotkania związane były

z kulturą, promocją regionu, ekologią i innymi dziedzinami wchodzącymi w obszar działalności pożytku publicznego.

Zadanie 4 – „Rozwój infrastruktury kulturalnej w Piskorzowie”

Celem zadania była poprawa infrastruktury kulturalnej i szkoleniowej w Piskorzowie poprzez zakup wyposażenia do sali konferencyjno-szkoleniowej w remizie strażackiej OSP Piskorzów.

Zadanie 5 – „Utworzenie Kuźni jako odrębnej wystawy w muzeum”

Utworzono wystawę promującą prace ginącego zawodu kowala, przez co stworzono nową atrakcję turystyczną i rozwinięto ofertę promującą region. Kuźnię udostępniono do zwiedzania, jednak z uwagi na sytuację związaną z epidemią zmieniono formę prezentacji ze spotkań na udostępnienie poprzez film.

GRANT 5 - "Atrakcyjne Góry Sowie"

Zadanie 1 - Mikroświat gnejsów Sowiogórskich

To zadanie polegało na zorganizowaniu wydarzenia oraz stworzeniu publikacji popularnonaukowej podnoszącej wiedzę o rodzimym masywie skalnym

Zadanie 2 - Roślinariusz Gór Sowich

W ramach zadania odbyła się prelekcja oraz spacer botaniczny połączony z identyfikacją poszczególnych gatunków. Uczestnicy poznali zastosowanie oraz zasady zbioru suszenia i przetwarzania ziół, a także sporządzania z nich soków. Natomiast publikacja prezentowała rośliny i zioła z terenu Gór Sowich.

Zadanie 3 - Góry Sowie – piękno do odkrycia

Zorganizowano PIKNIK SOWIOGÓRSKIE w celu promocji zasobów kulturowych, przyrodniczych i historycznych obszaru. W publikacji e ujęto twórczość autorów promujących Gminę Głuszycę. Wzbogaceniem tekstów poetyckich była prezentacja zdjęć wykonanych przez miejscowych pasjonatów fotografii. Na zdjęciach są uwiecznione miejsca ukazujące walory krajobrazowe, historyczne i kulturowe Gminy Głuszycę.

Zadanie 4 - Dni Papieskie w Głuszycy

To wydarzenie kulturalne polegało na organizacji koncertu promującego otwartość na kulturę i zaangażowanie społeczności lokalnej. Elementem projektu było również wydanie publikacji poświęconej zabytkom obszaru oraz św. Janowi Pawłowi II.

GRANT 6 - "Nasze Góry Sowie"

Zadanie 1 - Sowiogórska Impreza Naukowa

Dzięki projektowi, w którym za pomocą obserwacji mikroskopowych, eksperymentów i „podróży w czasie” poznano bliżej obszar LGD

Zadanie 2 - Zostań Strażakiem

To wydarzenie miało na celu zapoznanie się z zagrożeniami występującymi w codziennym życiu oraz zachęcenie młodzieży do wstępowania w szeregi OSP.

Zadanie 3 - Bieg Marzanny – Góry Sowie

Zadanie miało na celu propagowanie aktywności fizycznej połączonej z promocją tradycji oraz Gór Sowich, jak również edukacji ekologicznej.

Zadanie 4 - Wielki Dzień Pszczół

Wydarzenie propagowało i promocję ochrony środowiska dzięki takim elementom jak: pokaz budowy domków dla owadów, plenerowy pokaz filmu animowanego oraz spotkanie z lokalnymi pszczelarzami.

Zadanie 5 - Załóż własny bioogród

Przeprowadzono warsztat w celu zwiększenia świadomości i wiedzy z zakresu ekologicznego podejścia do pielęgnacji roślin.

Zadanie 6 - Sowiogórskie warsztaty filmowe

W trakcie, którego uczestniczyli mieszkańcy naszego obszaru. Warsztaty prowadzone były przez zawodowego reżysera oraz aktora i zakończone nagraniem filmu promującego ochronę przyrody, przeciwdziałanie zmianom klimatycznym oraz promocji zasobów przyrodniczych.

Zadanie 7 - Ekoreporter – Ekoobywatel Warsztaty radiowo – telewizyjne z klimatem w Górach Sowich

Celem zadania było przeprowadzenie warsztatu radiowo-telewizyjnego dla mieszkańców obszaru przybliżającego tajniki dziennikarstwa z elementami edukacji przyrodniczej i klimatycznej.

Zadanie 8 - Ekspozycja multimedialna „Przyroda Gór Sowich”

Zadanie to obejmowało przygotowanie wystawy i prezentacji multimedialnej dotyczącej przyrody Gór Sowich, połączonej z koncertem promocyjnym w celu przybliżenia mieszkańcom obszaru faunę i florę Gór Sowich.

III.3 Operacje własne LGD

W ramach realizacji założeń RKLS LGD Partnerstwo Sowiogórskie rozpoczęło procedurę realizacji 1 operacji polegającej na:

- wypromowaniu obszaru LGD „Partnerstwo Sowiogórskie” poprzez stworzenie mapy (składana w harmonijkę) z zaznaczonymi atrakcjami turystycznymi regionu z drugostronnym opisem wskazanych atrakcji w przyjaznej formie. **Stworzeniu i rozwoju produktu lokalnego, turystycznego, podejmowania wspólnych działań rozwijających potencjał obszaru poprzez zorganizowaniu i prowadzeniu warsztatów.** Grupami docelowymi są między innymi podmioty/osoby prowadzące działalność turystyczną, kulturową gospodarczą na obszarze LGD „Partnerstwo Sowiogórskie”.

Operacja będzie miała na celu wzmocnienie i wykorzystanie potencjału społecznego, budowanie poczucia lokalnej wspólnoty na rzecz rozwoju obszaru „Partnerstwa Sowiogórskiego”.

III. 4 Projekty współpracy

W ramach realizacji LSR LGD zaplanowała realizację 2 projektów współpracy w ramach działania 19.3 „Przygotowanie i realizacja działań w zakresie współpracy z lokalną grupą działania” co zwiera tabela nr 5.

Tabela nr 5. Przygotowanie i realizacja działań w zakresie współpracy z lokalną grupą działania

Działanie 19.3	Tytuł	Zakres	Partnerzy projektu
<i>I Międzynarodowy projekt współpracy (projekt został zakończony)</i>	"Festiwal Kulinaryny: tradycje wsi polskiej i czeskiej" KUL - FEST	<ol style="list-style-type: none"> Warsztaty kulinarne "SMAKI Z PRZESZŁOŚCI" Film promocyjny "Smaki Gór Sowich," Publikacja „Smaki z przeszłości” Konkurs kulinarny „SMAKI Z PRZESZŁOŚCI – NAJLEPSZY PRZEPIS REGIONU” 	LGD „Ujście Baryczy” Euroregion Glacensis
<i>II Krajowy projekt współpracy</i>	„Piękno i Natura” – PIN	<ol style="list-style-type: none"> Publikacja promocyjna oraz wspólna ulotka Wydarzenie - udział w Międzynarodowych Targach Turystyki i Czasu Wolnego we 	LGD „Ujście Baryczy” LGD „Qwsi”

		Wrocławiu 3. Wydarzenie edukacyjne - Twój obszar Twoim bogactwem 4. Warsztaty edukacyjne - ekologiczne	
--	--	--	--

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych LGD Partnerstwo Sowiogórskie

III.5. Podsumowanie

Podsumowując, w wyniku przeprowadzonych wszystkich naborów w ilości 26 łącznie z naborami uzupełniającymi do projektów grantowych, złożonych zostało 150 wniosków, z czego 58 nie zostało przyjętych do realizacji ze względu na ograniczonego limit środków finansowych na dany konkurs w zakresie podejmowania działalności gospodarczej i rozwijania działalności gospodarczej, mimo iż wnioski zostały pozytywnie ocenione. Wszystkie projekty grantowe zostały zakończone. W realizacji jest 8 operacji z zakresu podejmowania działalności gospodarczej z naboru przeprowadzonego w 2022 roku. Z uwagi na kurs euro weryfikowany jest 9 wniosek który zakwalifikował się do dofinansowania.

W 2022 roku przeprowadzono również nabór dla JST z zakresu rozwoju ogólnodostępnej i niekomercyjnej infrastruktury turystycznej lub rekreacyjnej, lub kulturalnej

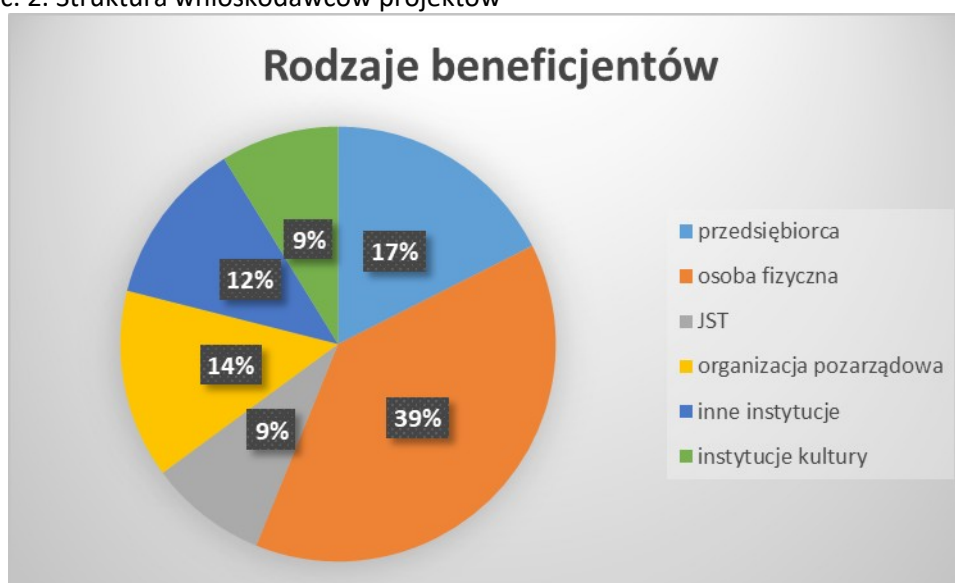
Na szczególną uwagę zasługuje fakt zwiększenia alokacji na poszczególne przedsięwzięcia w stosunku do pierwotnie planowanej. Biorąc pod uwagę operacje planowe zwiększenia alokacji o 40% w wyniku otrzymania bonusów i dodatkowych środków. Ponadto otrzymano dodatkowe środki na koszty bieżące i aktywizacyjne dla LGD w wysokości 50 tys. euro, co pozwoli funkcjonować LGD w wydłużonym okresie programowania i kontynuować działania aktywizacyjne w sposób ciągły.

Wśród projektów, które były realizowane w ramach LSR obserwuje się równowagę pomiędzy przedstawicielami sektora prywatnego, publicznego oraz gospodarczego. Jest to doskonałe potwierdzenie wysokiego zaangażowania mieszkańców w działania na rzecz rozwoju obszaru objętego LSR. Największy odsetek wnioskodawców stanowią osoby fizyczne – 39%, które przede wszystkim w ramach projektów zaczynają prowadzić działalność gospodarczą, ale również angażują się w projekty dotyczące rozwijania potencjału społeczności lokalnych, organizacji, edukacji przyrodniczej i klimatycznej na

ternie LGD. Gminy stanowią 9% wszystkich beneficjentów, ale należy wskazać, iż ten rodzaj wnioskodawców realizuje więcej niż 1 projekt i angażuje się w różne przedsięwzięcia zwracając uwagę na potrzeby lokalne mieszkańców w celu poprawy jakości ich życia. Wśród innych instytucji były m.in. Kluby sportowe, OSP oraz organizacja związków wyznaniowych

Ryc. 2. Struktura wnioskodawców projektów

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych LGD

Zgodnie z informacjami uzyskanymi od pracownika biura LGD prowadzony jest stale monitoring tych danych poprzez bezpośredni kontakt z beneficjentami oraz analizę dokumentów dotyczących liczby podpisywanych umów o dofinansowanie. Dzięki temu Biuro LGD jest w posiadaniu informacji o beneficjentach, którzy mając podpisaną umowę o dofinansowanie, z różnych przyczyn nie realizują swoich projektów. Planowane jest w związku z tym działanie dążące do ustalenia przyczyn tego stanu rzeczy, a w wybranych przypadkach wnioskowanie o wycofanie się z projektu w celu odblokowania środków finansowych. Jest to szczególnie ważne m.in. w związku z bardzo długą procedurą samego wyboru projektu do dofinansowania i podpisania umowy oraz ponownego wykorzystania alokacji na rzecz nowego projektu.

III.2. Stopień osiągniętych wskaźników¹

Wybór celów oraz wskaźników w ramach Lokalnej Strategii Rozwoju stanowi efekt otwartych spotkań informacyjno-konsultacyjnych z wykorzystaniem danych pochodzących ze statystyki publicznej oraz wyników badań społecznych. W konsekwencji dokonanej analizy problemów oraz mocnych stron sformułowano kluczowe obszary potrzeb mieszkańców. Proces ten umożliwił określenie celu głównego LSR, celów szczegółowych oraz przedsięwzięć, które zostały następnie skonsultowane z mieszkańcami i uwzględnione w LSR. Konstruując cele ogólne i szczegółowe kierowano się zasadą spełniania przez nich kryteriów SMART. Sformułowane cele i wskaźniki są jasne, odzwierciedlają realne potrzeby lokalnej społeczności, są realistyczne i adekwatne do środków finansowych, dostępnych na realizację LSR w ramach PROW 2014 – 2020. Wyznaczone cele są zgodne zarówno z celami przekrojowymi PROW jak i z dokumentami regionalnymi i lokalnymi.

Struktura budżetu wskazuje na szczególne znaczenie celu głównego „Wykorzystanie potencjału krajobrazowego, turystycznego i kulturowego w zrównoważonym i dynamicznym rozwoju obszaru Partnerstwa Sowiogórskiego”, na jego realizację przeznaczono 2 041 120 euro co stanowi 83% budżetu na wdrażanie LSR. W ramach celu głównego zostały określone cele szczegółowe w podziale na alokacje:

- Obszar z zadbaną przestrzenią publiczną o sprawnej infrastrukturze turystycznej, rekreacyjnej i społecznej – 990 853, 51 euro
- Obszar atrakcyjny turystycznie - z mocną marką turystyczną Gór Sowich – promocja obszaru – 52 909,01 euro
- Wykorzystanie zasobów lokalnych dla zrównoważonego rozwoju innowacyjnej lokalnej działalności gospodarczej 997 358,44 euro

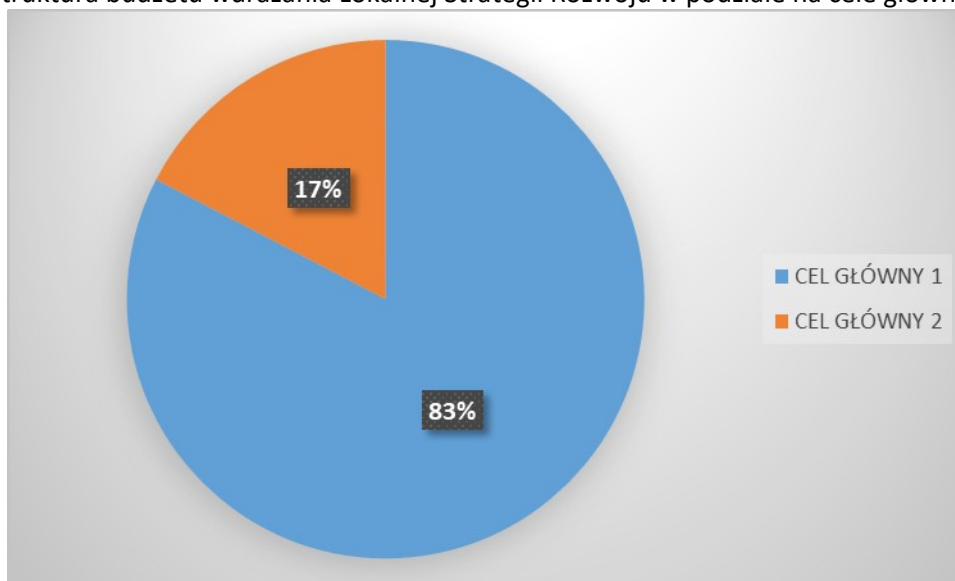
W ramach celów szczegółowych realizowane są projekty dotyczące infrastruktury turystycznej oraz rekreacyjno-społecznej, w tym m.in.: budowa/remont/wyposażenie

¹ W tej części opracowania analizie poddane wyłącznie wskaźniki produktu i rezultatu. Niniejszy raport dotyczy ewaluacji *mid-term*. Na tym etapie nie sposób realnie ocenić wpływ wdrażania w szerszym kontekście oddziaływania na region. Wskaźniki oddziaływania odnoszą się do długotrwałych konsekwencji danego działania, wykraczają poza natychmiastowe efekty. Możliwe są do zbadania i oceny w dłuższym horyzoncie czasowym, tj. po zakończeniu realizacji Programu.

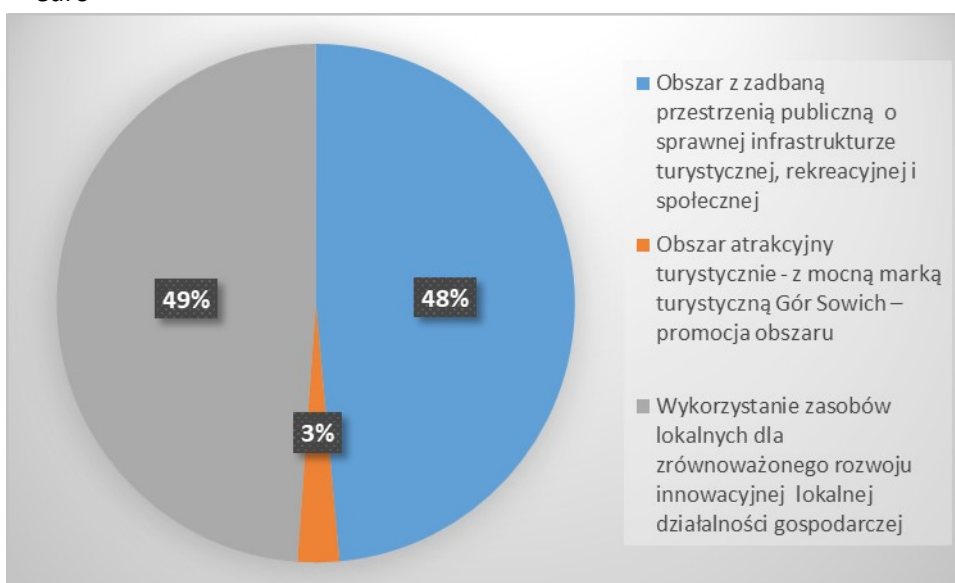
światlic wiejskich, boisk sportowych lub placów zabaw oraz innych obiektów służących rozwojowi społeczności lokalnej dlatego środki stanowią 48% alokacji. Natomiast 49% alokacji środków w ramach celu 1 zostały przeznaczone na przedsięwzięcia dotyczące: wspieranie tworzenia nowych podmiotów gospodarczych lub rozwijania istniejących przedsiębiorstw na terenie LGD.

Ryc. 3. Struktura budżetu wdrażania Lokalnej Strategii Rozwoju w podziale na cele główne w euro

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych LGD

Ryc. 4. Struktura budżetu wdrażania Lokalnej Strategii Rozwoju w podziale na cele szczegółowe w euro

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych LGD

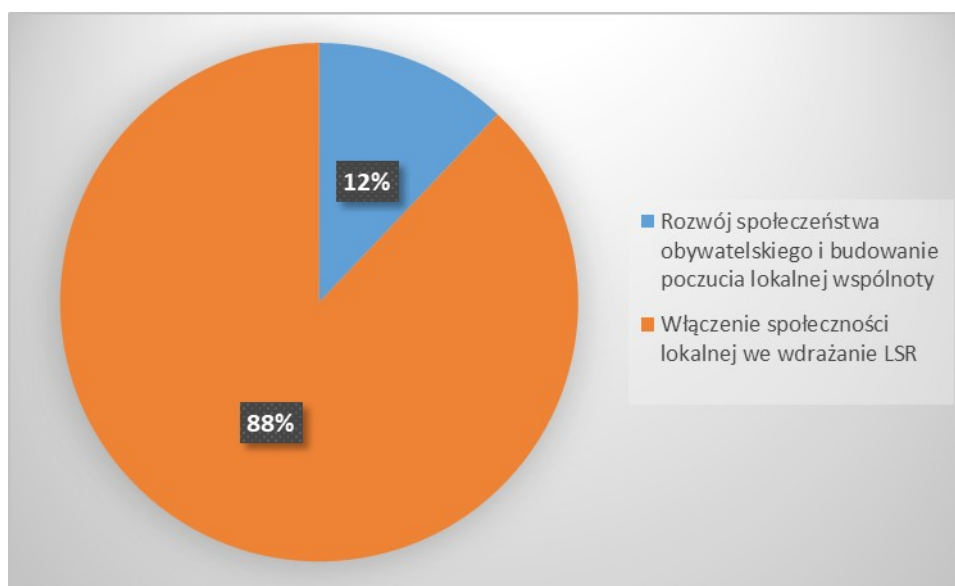

Dużo mniejsze środki zaplanowano na rzecz osiągnięcia celu głównego 2, tj. Wzmocnienie i wykorzystanie potencjału społecznego na rzecz zrównoważonego rozwoju obszaru Partnerstwa Sowiogórskiego” (428 649,04 euro). Stanowią one zaledwie 17% budżetu wdrażania LSR. Do osiągnięcia celu przyczynią się dwa cele szczegółowe z dostępną alokacją:

- Rozwój społeczeństwa obywatelskiego i budowanie poczucia lokalnej wspólnoty – 51 879 euro
- Włączenie społeczności lokalnej we wdrażanie LSR – 376 770 euro

Środki finansowe w ramach ww. celów przeznaczone są przede wszystkim na funkcjonowanie Lokalnej Grupy Działania „Partnerstwo Sowiogórskie” (działania aktywizacyjne oraz koszty bieżące).

Ryc. 5 Struktura budżetu wdrażania Lokalnej Strategii Rozwoju w podziale na cele szczegółowe w euro

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych LGD

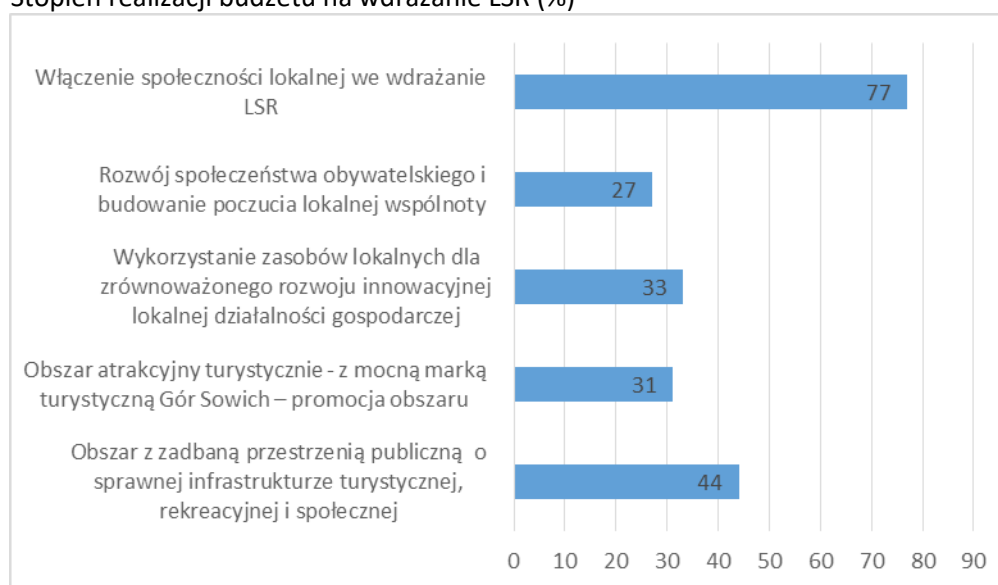
Analiza stopnia realizacji budżetu na wdrażanie LSR została dokonana na podstawie danych o zakończonych i rozliczonych projektach (ryc. 6). Alokacja LRS jest wykorzystana w tym zakresie na poziomie 41,99%² i nie uwzględnia zakontraktowanych środków. Pod względem finansowym najbardziej zaawansowana jest realizacja celu, którego

² Dane na koniec 2021 roku

przedsięwzięcie dotyczy funkcjonowania LGD 77% , cel dotyczący realizacji przedsięwzięć z zakresu sprawnej infrastruktury turystycznej, rekreacyjnej i sportowej stanowi poziom realizacji na poziomie 44%, natomiast pozostałe cele oscylują w granicach 30%.

Ryc. 6 Stopień realizacji budżetu na wdrażanie LSR (%)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych LGD – stan na koniec 30.11.2022 r.

Niski stopień realizacji budżetu wynika z:

- Przesunięcia terminów realizacji projektów pandemią COVID przez Beneficjentów,
- Ogłaszania konkursów na realizację nowych projektów w 2022 roku, co powoduje rozliczanie projektów aż do 2023 roku,
- Zwiększeniem alokacji dla LGD prawie 2/3 w stosunku do pierwotnie planowanego budżetu ,
- Dane uwzględniają operacje zakończone, dla których płatność końcowa/druga transza (dotyczy premii na podejmowanie działalności gospodarczej) została wypłacona beneficjentowi.
- Ogłaszanie konkursów przez LGD jest możliwe do końca czerwca 2023 roku w celu zakontraktowania alokacji
- Zakończone zadania mają status w trakcie realizacji ze względu na brak zatwierdzenia wniosków o płatność

- 4 projekty gminne po ok. 222 0000 zł każdy jest obecnie w trakcie weryfikacji i alokacja nie jest jeszcze uwzględniona w statystykach
- Rezygnacji z realizacji projektów ze wszystkich działań ze względu na trudną sytuację ekonomiczną i konieczność ogłoszenia konkursów na tzw. „wskaźniki spadowe”

Z punktu widzenia analizy stopnia realizacji strategii dokonano także oceny stopnia realizacji wskaźników produktu i rezultatu, które zostały przyporządkowane poszczególnym celom. W analizie uwzględniono wspomniane wcześniej ankiety monitorujące zakończonych projektów, a także dane opisujące funkcjonowanie LGD. Oczywistym jest bowiem fakt, że nie tylko beneficjenci aplikujący w ramach poszczególnych działań realizują cele. Także Lokalna Grupa Działania poprzez szereg swoich zadań wpływa na poziom osiągnięcia poszczególnych wskaźników.

CEL GŁÓWNY 1. Wykorzystanie potencjału krajobrazowego, turystycznego i kulturowego w zrównoważonym i dynamicznym rozwoju obszaru Partnerstwa Sowiogórskiego

Analiza poniższych tabel wskazuje, że w kilku przypadkach należy zwrócić szczególną uwagę na ewentualne ryzyko z osiągnięciem zakładanych wartości wskaźników. Wskaźnik „Liczba nowych obiektów infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej/Liczba przebudowanych obiektów infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej” wskazuje na realizację powyżej 66%. Wartość wskaźnika zostanie jeszcze podwyższona ze względu na ogłoszenie konkursów w 2022 roku z zakresu ww. przedsięwzięć. Odzwierciedleniem w zakresie potrzeby infrastruktury dla społeczności lokalnej LGD jest wskaźnik rezultatu, który przewyższa realizację o 758%. Obszary przyrodniczo cenne, ze względu na wysoką różnorodność biologiczną oraz zasoby i walory przyrodnicze i kulturowe, powinny być użytkowane w szczególny sposób, który zapewni ochronę ich cenneści. Podstawowym celem tworzenia i specyficznego traktowania tych obszarów jest zachowanie ich funkcji ekologicznej, która ma istotne znaczenie dla interesu ponadlokalnego. Dlatego społeczność lokalna LGD wykorzystuje dostępną infrastrukturę prowadząc do rozwoju

aktywności społecznej mieszkańców poprzez lokalne inicjatywy i poprawę infrastruktury społecznej. Wskaźniki dotyczące przedsięwzięcia w zakresie wspierania tworzenia i rozwijania działalności gospodarczej nie są zagrożone, ponieważ wartości osiągają 100%, realizacji.

Wskaźnik produktu, który pokazuje liczbę publikacji na poziomie osiągnięcia 72%, co potwierdza liczne publikacje z zakresu tworzenia oferty promocyjnej regionu. Wskaźnik imprez/wydarzeń z został osiągnięty na poziomie 90%, co potwierdza wysoką realizację wskaźnika mimo ograniczeń spowodowanych pandemią COVID.

Tabela nr 6. Stopień realizacji wskaźników produktu i rezultatu w ramach celu 1

PRODUKT		wartość docelowa	wartość osiągniętego wskaźnika	stopień realizacji (%)
c.s.1.1. ³ Obszar z zadbaną przestrzenią publiczną o sprawnej infrastrukturze turystycznej, rekreacyjnej i społecznej	Liczba nowych obiektów infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej / Liczba przebudowanych obiektów infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej	15	10	66,6%
	Liczba zrealizowanych operacji obejmujących wyposażenie mające na celu szerzenie lokalnej kultury i dziedzictwa lokalnego	10	10	100%
c.s.1.2. Obszar atrakcyjny turystycznie - z mocną marką turystyczną Gór Sowich – promocja obszaru	Liczba publikacji promocyjnych	11	8	72,7%
	Liczba wydarzeń/imprez	10	9	90%
c.s.1.3. Wykorzystanie zasobów lokalnych dla zrównoważonego rozwoju innowacyjnej lokalnej działalności gospodarczej	Liczba zrealizowanych operacji polegających na utworzeniu nowego przedsiębiorstwa	19	13	68,4%
	Liczba zrealizowanych operacji polegających na rozwoju istniejącego przedsiębiorstwa	11	11	100%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych LGD – stan na 30.11.2022.

³ Skrót c.s. oznacza cel szczegółowy.

REZULTAT		wartość docelowa	wartość osiągniętego wskaźnika	stopień realizacji (%)
c.s.1.1	Liczba użytkowników nowej lub przebudowanej infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej	4000	31420	785,5%
c.s.1.1	Liczba użytkowników obiektów lub/i miejsc służących rozwojowi społeczności lokalnej	2500	2345	93,8%
c.s.1.2	Liczba osób poinformowanych o atrakcjach turystycznych zlokalizowanych na obszarze Partnerstwa Sowiogórskiego	30000	17 841	59,4%
c.s.1.2	Liczba uczestników lokalnych wydarzeń / imprez o charakterze promocyjnym na obszarze Partnerstwa Sowiogórskiego	2500	1700	68%
c.s.1.3	Liczba utworzonych miejsc pracy	23	23	100%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych LGD – stan 30.11.2022.

CEL GŁÓWNY 2. Wzmocnienie i wykorzystanie potencjału społecznego na rzecz zrównoważonego rozwoju obszaru Partnerstwa Sowiogórskiego

W przypadku stopnia osiągnięcia wskaźników produktu określonych w celu drugim wskaźnik dotyczący Liczba szkoleń dla organów LGD został osiągnięty (100%) . Pozostałe wskaźniki produktu dotyczące liczby wydarzeń oraz warsztatów osiągnęły wysoki poziom i są prawie zrealizowane (prawie 80% i 90%) Wskaźniki zostały osiągnięte mimo pandemii COVID, która spowodowała brak bezpośrednich spotkań i imprez. Jedynie wskaźnik Liczba powierzonych grantów dot. przygotowania koncepcji smart village jest zagrożony, bo nie ma realizowanych grantów dla społeczności która wykorzystuje nowoczesne technologie w celu poprawy jakości i poziomu życia oraz zrównoważonego rozwój.

Wskaźnik rezultatu „Liczba osób włączonych do współrealizacji LRS” jest znacznie przekroczony aż o ponad 500%. W tym przykładu świadczy to o dużej aktywności i zaangażowaniu społeczności lokalnej, która ma realny wpływ na realizację przedsięwzięć i projektów poprawiających ich jakość życia. Ponadto wskaźnik „Liczba odbiorców działań aktywizacyjnych” został również przekroczony, co świadczy o zainteresowaniu społeczności lokalnej w organizowanych wydarzeniach na terenie LGD.

Tab. 7. Stopień realizacji wskaźników produktu i rezultatu w ramach celu 2

PRODUKT		wartość docelowa	wysokość osiągniętego wskaźnika	stopień realizacji (%)
c.s. 2.1. Rozwój społeczeństwa obywatelskiego i budowanie poczucia lokalnej wspólnoty	Liczba wydarzeń / imprez	11	10	90,9
	Liczba przeprowadzonych warsztatów	9	7	77,7%
	Liczba powierzonych grantów dot. przygotowania koncepcji smart village	5	0	0
c.s. 2.2. Włączenie społeczności lokalnej we wdrażanie LSR	Liczba szkoleń dla pracowników LGD	11	11	100%
	Liczba szkoleń dla organów LGD	6	6	100%
REZULTAT		wartość docelowa	wartość osiągniętego wskaźnika	stopień realizacji (%)
c.s. 2.1.	Liczba odbiorców działań aktywizacyjnych	10 000	20 641	206,45
c.s. 2.2.	Liczba osób włączonych do współrealizacji LRS	2500	12652	506,08%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych LGD stan na.30.11.2022

III.3. Wyniki wywiadów przeprowadzonych z beneficjentami

Jednym z elementów badania ewaluacyjnego, mającego wzmocnić i odpowiedzieć na dodatkowe zagadnienia było przeprowadzenie wywiadu telefonicznego (CATI).

CATI, czyli Computer Assisted Telephone Interviewing, co w tłumaczeniu na oznacza wspomagany komputerowo wywiad telefoniczny. Celem takiego wywiadu (badania) jest zbieranie i katalogowanie informacji o konsumentach w oparciu o dobro lub usługę, z której korzystają lub będą korzystać.

Przeprowadzone CATI pozwala m.in. na dotarcie do większej liczby badanych. Dzięki wykorzystywaniu telefonów i komputerów, pozwalające na częściową automatyzację procesu, można zbadać więcej osób, co przekłada się wymiennie na wyniki szybszą realizację zadania oraz mniejsze koszty.

Opracowano ankietę, która miała na celu poznanie opinii beneficjentów na temat źródeł informacji o Lokalnej Grupie Działania oraz Lokalnej Strategii Rozwoju, problemach napotkanych w trakcie realizacji przedsięwzięć, ocenie współpracy zarówno z Lokalną Grupą Działania a także na temat przyszłych możliwości i planów w związku z kolejnymi konkursami ogłaszanymi przez LGD.

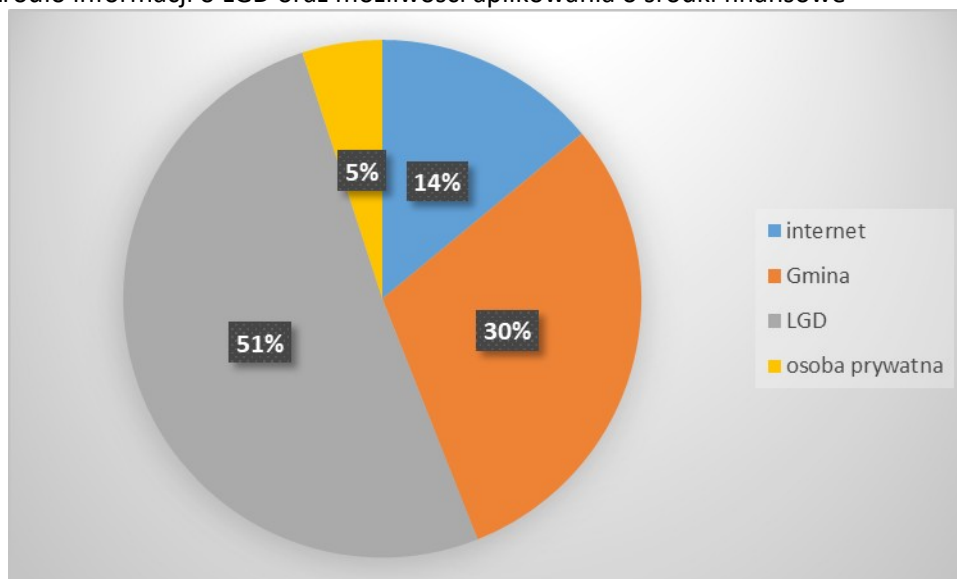
W dniach 26 – 30 września 2022 ankieter przeprowadził badanie ankietowe z beneficjentami, których projekty wybrane zostały do realizacji w ramach dotychczasowych procedur konkursowych. W trakcie rozpoczęcia badania realizowanych było 65 projektów przez 47 beneficjentów. Ankieterowi udało się skontaktować z 37 respondentami (78% próby) reprezentującymi osoby prywatne oraz podmioty prawne.

W trakcie prowadzenia wywiadów notowane były wszelkie dodatkowe informacje i uwagi uzyskane od beneficjentów. Pozwoliło to w kilku przypadkach na elastyczne dostosowanie zadawanych pytań do rozmówcy.

Wyniki ankiety wykazały, że najczęstszym źródłem informacji o Lokalnej Grupie Działania „Partnerstwo Sowiogórskie” oraz możliwości aplikowania o wsparcie finansowe przedsięwzięć są materiały dystrybuowane przez LGD oraz szeroko rozumiana działalność informacyjna prowadzona w ramach działalności biura LGD, m.in. szkolenia. (ryc.7). Drugim najczęściej wymienianym źródłem informacji była działalność informacyjna prowadzona przez Urzędy Gminy. Dlatego też, mimo niewielkiej liczby wskazań wyłącznie na Internet (por ryc. 7) należy sądzić, że jest to generalnie jedno z narzędzi o największym zasięgu i sile oddziaływania ze względu na to, iż wielu respondentów wskazywało kilka źródeł.

Ryc. 7. Źródło informacji o LGD oraz możliwości aplikowania o środki finansowe

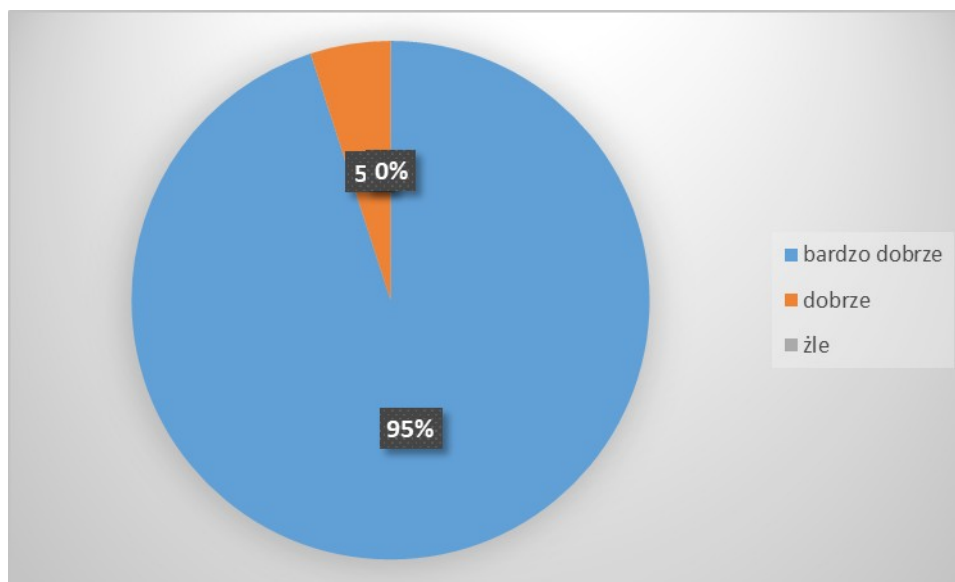

Źródło: opracowanie własne

Przeprowadzone badanie pozwoliło także zbadać poziom zadowolenia respondentów ze współpracy z biurem LGD. Ankieterzy zostali poproszeni o dokonanie oceny w skali : bardzo dobrze, dobrze i źle. Wyniki badań wskazały niezwykle zgodność wypowiedzi wszystkich respondentów. Beneficjenci korzystający ze wsparcia biura LGD, przyznawali najwyższą ocenę funkcjonowania biura. Pracownicy biura według respondentów bardzo zachwalali zaangażowanie pracownika biura, wiedzę merytoryczną, jakość otrzymanej informacji, chęć do współpracy.

Ryc. 8. Ocena współpracy z LGD

Źródło: opracowanie własne

Wyniki ankiety pozwoliły stwierdzić, że wszyscy respondenci przewidują ponowne ubieganie się o pomoc finansową w ramach PROW poprzez LGD. Nieznaczna część rozmówców stwierdziła, że jedyną przeszkodą stanowić może brak środków własnych na pokrycie części kosztów przedsięwzięcia. Trzech respondentów skazało, że będą aplikować, ale liczą na usprawnienie systemu realizacji projektu już na etapie bezpośredniej współpracy z Instytucją Wdrażającą.

Przeprowadzone badanie wykazało także, że zasadnicza większość projektów realizowana była lub jest bez większych problemów. W trakcie wdrażania zadań beneficjenci nie napotkali przeszkód mogących uniemożliwić osiągnięcie zakładanych efektów i rezultatów. Problemy, które pojawiały się w projekcie polegały m.in. na:

- zbyt małe planowane koszty w stosunku do późniejszej realizacji zadań
- pandemia COVID, która spowodowała brak możliwości przeprowadzania spotkań stacjonarnych
- pandemia COVID, które spowodowały opóźnienia w dostawie zakupów do projektów.

Jak wskazywała część rozmówców, w przypadku występowania problemów pracownicy Biura LGD starali się na bieżąco je rozwiązywać poprzez dokonywanie możliwych zmian w projekcie. Nie zagroziły one realizacji projektów lecz wpłynęły na opóźnienia w ich zakończeniu i rozliczeniu.

Jedno z ostatnich pytań zamieszczonych w ankiecie dotyczyło wpływ projektów na rozwój firmy/instytucji. Wszyscy podkreślali fakt, iż bez środków finansowych nie udałoby się zrealizować zaplanowanych działań. Odpowiedzi respondentów najczęściej dotyczyły:

- zwiększenie turystów, osób korzystających z traktacji obszaru LGD
- prowadzenie spotkań, warsztatów we własnej sali
- korzystanie z infrastruktury sportowej,
- integracja pokoleń
- integracja społeczności lokalnej
- wykorzystanie infrastruktury
- rozwijanie innowacyjności w przedsiębiorstwach

III.4. Ocena funkcjonowania Lokalnej Grupy Działania

Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania „Partnerstwo Sowiogórskie” działa w oparciu o Statut. Decyzje podejmowane są zwykłą większością głosów z wyjątkiem działań wyborczych i podejmowania decyzji o rozwiązaniu organizacji. Grupa ma wskazane w statucie 18 celów, w tym znajdują się m.in.: *Zrównoważony, zintegrowany i innowacyjny rozwój obszarów wiejskich, miejsko-wiejskich i miast z uwzględnieniem należytej ochrony oraz promocji środowiska naturalnego, krajobrazu i zasobów historyczno- kulturowych, równości szans oraz rozwoju zasobów ludzkich i rozwoju gospodarczego (1) Zaktywizowanie ludności na obszarze działania stowarzyszenia (2)*

Statut określa, że działalność Stowarzyszenia oparta jest na pracy społecznej członków i zatrudnionych pracownikach. Statut reguluje kwestie związane z funkcjonowaniem Grupy, wyznacza jej kierunki działania oraz reguluje kwestie prawne.

Jedną z podstawowych działań i kierunków, dla których Grupa została powołana to *podjęcie inicjatyw i działań dla rozwoju obszaru objętego LSR mających na celu: rozwój produktów regionalnych, turystyki, przedsiębiorczości, zasobów ludzkich, społeczeństwa*

obywatelskiego i informacyjnego, poprawę estetyki miejscowości na obszarze działania LGD i bezpieczeństwa mieszkańców, edukację estetyczną, artystyczną mieszkańców, aktywizację gospodarczą i zawodową, przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu i patologiom społecznym, propagowanie zdrowego trybu życia oraz zachowanie dziedzictwa kulturowego na obszarze działania LGD.⁴ Podstawą wdrażania LSR jest aktywowanie mieszkańców do wdrażania Strategii.

Działania aktywizacyjne były realizowane zgodnie z planem komunikacji. Zgodnie ze statutem były to działania aktywizacyjne z godnie z przyjętym Planem Komunikacji. Grupa brała udział w targach i wydarzeniach promocyjnych w ramach których promowała swoje działania. 22 września 2018r. Lokalna Grupa Działania zorganizowała, wraz z gminami członkowskimi: Głuszycą, Jedliną – Zdrój, Nową Rudą, Pieszycami oraz Walimiem wydarzenie, którego celem jest wsparcie akcji sprzątania świata poprzez edukację, a przede wszystkim czynny udział mieszkańców i turystów w dbaniu o czystość szlaków górskich wiodących na Wielką Sowę. W 2018,2020 i 2022 roku, w maju – przedstawiciele Grupy wzięli udział w Targach Turystyki w Chorzowie.

W ramach promocji różnych aktywności, możliwych do zrealizowania w obszarze Gór Sowich, Grupa opublikowała publikacje:

1. BIULETYN SOWIOGÓRSKI - [wydanie 2016](#)
2. Strategia Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność w ramach PROW 2014-2020 - poradnik - [2016](#)
3. Poradnik Beneficjenta - wyciąg z LSR - [marzec 2017](#)
4. BIULETYN SOWIOGÓRSKI - wydanie 2017
5. Aktywne LGD Partnerstwo Sowiogórskie - grudzień 2017
6. ABC Wnioskodawcy - [marzec 2018](#)
7. Góry Sowie - potencjał regionu - marzec 2018
8. Przyjedź w Góry Sowie - pomysł na weekend - maj 2018
9. Pasją w Góry Sowie - grudzień 2018

⁴ Par.5 pkt.11 STATUT/Tekst jednolity: Uchwała Nr 2/2008 z dnia 15 grudnia 2008r., Uchwała Nr 5/2010 z dnia 08 czerwca 2010r./ Uchwała Nr 8/2013 z dnia 16 września 2013r./Uchwała Nr 1/2015 z dnia 17 czerwca 2015r./Uchwała nr 12/2015 z dn. 16 lipca 2015r./ Uchwała nr 18/2015 z dn. 28 grudnia 2015r. / Uchwała nr 15/2016 z dn. 14 czerwca 2016r. / Uchwała nr 14/2018 z dn. 25 czerwca 2018r. / Lokalna Grupa Działania „Partnerstwo Sowiogórskie

Ponadto Wydano 3 publikacje promocyjne: „Zwiedzamy Góry Sowie”, „Smaki Gór Sowich” oraz „Dobry sen w Górach Sowich” oraz dwie kolorowanki – dla najmłodszych oraz kolorowankę edukacyjną dla starszych dzieci. W ramach działań informacyjno-promocyjnych utworzono stronę internetową, na której zamieszczone są również publikacje LGD.

Publikacje prezentują działania Lokalnej Grupy Działania oraz wspierają lokalną turystykę, podpowiadają jak spędzić kreatywnie czas na szlakach Gór Sowich. W publikacjach „Wypoczynek w Górach Sowich - noclegi z klimatem” oraz „Wypoczynek w Górach Sowich - podróże ze smakiem” przedstawiono najpiękniejsze obiekty noclegowe w Górach Sowich oraz ciekawe i smaczne miejsca dla turystów i osób kochających Góry Sowie.

W czerwcu 2021 r. pracownicy Biura LGD brali udział w targach Turystyki Weekendowej „Atrakcje Regionów” w Chorzowie oraz w „Pikniku nad Odrą” w Szczecinie. We wrześniu LGD prezentowało się na Dożynkach wojewódzkich w Domaniowie. W 2021r. zostały zakończone 2 projekty grantowe. Swoje działania Grupa również promowała na Dożynkach Wojewódzkich w Domaniowie. Pierwsze cztery granty zostały całkowicie rozliczone, a co do grant 5 i 6 są na etapie płatności.

Zrealizowano międzynarodowy projekt współpracy "Festiwal Kulinaryny: tradycje wsi polskiej i czeskiej". W jego ramach przeprowadzono warsztaty kulinarne online, zorganizowano konkurs kulinarny i wydano publikację „Smaki z przeszłości”. Został zrealizowany również film promocyjny.

Powyższe działania są realizowane zgodnie ze Statutem gdzie jednym z podstawowych założeń działania grupy to upowszechnienie i wymiana informacji o inicjatywach związanych z aktywizacją ludności na obszarach wiejskich, miejsko-wiejskich i miejskich położonych na obszarze LGD. Wszelkie inicjatywy mające na celu pobudzenie aktywności społeczności lokalnych oraz ich czynny udział w opracowaniu i realizacji LSR oraz innych programów pomocowych i w ramach tego wspieranie i upowszechnianie idei samorządowej.⁵ LSR została opracowana w odpowiedzi na zdiagnozowane problemy społeczne tak więc każda operacja realizująca LSR wpisuje się w odpowiedź na potrzeby

⁵ Tamże par.pkt – 6-8

społeczne obszaru LGD. Koncentracja wysiłku Zarządu oraz pracowników biura na wsparciu dla projektów grantowych przyniosła pozytywne skutki. Udało się przeprowadzić do końca 2 projekty grantowe realizujące łącznie 9 zadań. Skutkiem były nie tylko produkty ale również rozwój sfery organizacji pozarządowych skomunikowanych z LGD.

Odbyło się wiele działań mających na celu promowanie branżowych działalności całej grupy. Przez cały okres działania LGD realizowane są spotkania z mieszkańcami partnerstwa. Badane są potrzeby mieszkańców w ramach ewaluacji *on going*, m. in poprzez Ankiety kierowaną do mieszkańców w ramach Ewaluacji Strategii Lokalnej Rozwoju. Ankieta w sposób bardzo precyzyjny bada wszystkie obszary życia mieszkańców. Pracownicy Biura na bieżąco reagują na potrzeby mieszkańców i przedstawicieli Gmin. Jednym z takich działań są systematycznie prowadzone warsztaty refleksyjne. Merytoryczną podstawą przeprowadzenia warsztatów są dane zgromadzone przez biuro LGD, a pochodzące z monitoringu realizacji Strategii, informacji pozyskanych od Samorządu Województwa, danych na temat funkcjonowania LGD, wywiadów z beneficjentami, opinii ekspertów, informacji z gmin na temat sytuacji społeczno-gospodarczej i ankiet internetowych. Badania prowadzone w odniesieniu do działania LGD są prowadzone bardzo profesjonalnie:

- pytają o potrzeby mieszkańców i poszczególnych członków grupy i na tej podstawie budowane są kolejne działania;
- analizują szczegółowo wszystkie słabe strony związane z wdrażaniem Strategii- oznacza to również badanie realizacji z perspektywy trójstronnej: UMWD – Grupa – Gminy i interesariusze. Jest to bardzo kompleksowe podejście zastosowane w procedurze działania Grupy, bowiem jest w stanie wskazać słabe strony.

W ramach tych działań wskazano iż:

- Biuro działa bardzo sprawnie i jego działalność jest wysoko oceniana z perspektywy beneficjentów. Dzięki temu wnioski składane do LGD są coraz lepsze.

Niemniej bardzo wysoka jakość cechuje wnioski grantowe opracowywane przez organizacje, szczególnie jeśli NGO ma już doświadczenie w składaniu wniosków do LGD. Progres zauważyć można również we wnioskach na podejmowanie działalności. W przypadku działalności gospodarczych znaczenie ma kto pisze wniosek: czy jest to sam wnioskodawca czy firma konsultingowa. W tym ostatnim przypadku LGD ma niewielki wpływ na jakość samego wniosku. W konsekwencji problemy z realizacją takiego wniosku ma często sam beneficjent. Wnioski pisane osobiście przez wnioskodawcę są co prawda mniej spójne formalnie ale za to lepiej opisują samą intencję wnioskodawcy, a w przyszłości łatwiej się realizują. W wyniku przeprowadzonego wywiadu, Pracownicy biura wskazali, że beneficjenci coraz chętniej komunikują swoje problemy i potrzeby w zakresie pisania i realizacji projektów. Wskazano kilka krotnie – zarówno od strony biura jak i od strony beneficjentów o wzajemnym zaufaniu i ogromnym wsparciu merytorycznym.

- Pracownicy Biura borykają się z problemami wynikającymi z systemowym wdrażaniem i uruchamianiem środków finansowych. Wzrost dostępności funduszy rządowych dla gmin spowodował, że środki LGD są dla samorządowców mniej atrakcyjne. Jednak pewność ich pozyskania oraz świadomość wartości dodanej w postaci rozwoju kapitału społecznego powoduje, że współpraca z LGD jest niezmiennie wysoko oceniana. Restrykcje społeczne systematycznie utrudniają prowadzenie działań aktywizacji społecznej i wspierania integracji. Gminy ograniczyły działalność kulturalną i społeczną więc rola LGD również została ograniczona.⁶ Pracownicy Biura w takim przypadku z dużą częstotliwością prowadzili działania związane z analizą potrzeb Beneficjentów oraz podejmowali próbę wdrożenia adekwatnych rozwiązań. Procedury naboru i oceny wniosków nie zmieniły się w 2021 roku. Procedury są mało czytelne i obszerne dla

wnioskodawców, co przekłada się wzmożone obciążenie biura LGD w zakresie wyjaśniania i tłumaczenia niedoświadczonym wnioskodawcom jakie kroki należy podejmować. Wnioski i biznesplany stanowią skuteczną przeszkodę w staraniu się

⁶ Sprawozdanie LSR 2021

o fundusze nawet dla doświadczonych mieszkańców. Jest też powodem cedowania opracowania wniosku na firmy i ekspertów zewnętrznych.

Ważnym elementem jest również fakt, iż działania Grupy przypadły na trudny okres Pandemii COVID 19, co również mocno ograniczyło kontakty z beneficjentami. Zasadniczym problemem są rządowe obostrzenia paraliżujące działania grantowe, promocyjne i aktywizacyjne LGD, a zdalne sposoby komunikacji nie rekompensują w dostatecznym stopniu kontaktów bezpośrednich.

Podsumowując działania LGD można stwierdzić iż wszystkie zaplanowane działania – mimo występujących problemów zewnętrznych zostały zrealizowane. Wszystkie wybrane projekty przyczyniły się do osiągnięcia celów LSR. LSR została opracowana w odpowiedzi na zdiagnozowane problemy społeczne tak więc każda operacja realizująca LSR wpisuje się w odpowiedź na potrzeby społeczne obszaru LGD. Koncentracja wysiłku Zarządu oraz pracowników biura na wsparciu dla projektów grantowych przyniosła pozytywne skutki. Udało się przeprowadzić do końca 6 projektów grantowych realizujące łącznie 29 zadań. Skutkiem były nie tylko produkty ale również rozwój sfery organizacji pozarządowych skomunikowanych z LGD.⁷

Głównym obszarem problemowym na jaki zwrócono uwagę – zarówno na poziomie badania focusowego, jak i wynikającym ze sprawozdań oraz analizy czasowej wdrażanych działań jest przewlekłość procedury. Zakładane terminy, wydłużane jeszcze przez weryfikację w UMWD powodują, że praktycznie każdy projekt wymaga aktualizacji w momencie podpisania umowy. Ma to odzwierciedlenie w „przeterminowaniu” kosztorysów, planów zakupowych, a w skrajnych przypadkach dezaktualizacji całego pomysłu na biznes lub działanie.

Kolejnym uwidocznionym problemem w realizacji projektów grantowych jest brak zaplanowanego na poziomie projektowania systemu grantowego użytecznych narzędzi finansowania zadań. Konieczność kredytowania zadań przez grantobiorców lub pozyskiwania wsparcia z gmin pokazuje jak dalece nie zrozumiano sytuacji finansowej organizacji pozarządowych na terenach wiejskich. Kolejnym wskaźnikiem negatywnej

⁷ Tamże

oceny procedur grantowych jest wprowadzenie niczym nieuzasadnionego ryzyka i sankcji dla LGD za brak realizacji pojedynczych zadań w ramach dużego projektu grantowego.

IV. Wnioski i rekomendacje

Przeprowadzone badania pozwoliły na wysunięcie kilku najważniejszych wniosków oraz określenie sugestii i rekomendacji, które mogą pomóc Lokalnej Grupie Działania „Partnerstwo Sowiogórskie” we właściwej realizacji programu wdrażania Lokalnej Strategii Rozwoju.

Pozytywny wydaje się aktywny udział w realizacji Strategii przez przedstawicieli trzech sektorów uczestniczących w rozwoju regionu: publicznego, społecznego i gospodarczego. Dotyczy on nie tylko ich obecność na liście członków LGD oraz w strukturach Rady LGD. Analiza struktury uczestników działań promocyjnych i informacyjnych realizowanych przez LGD oraz struktury wnioskodawców potwierdza, że poziom konsolidacji społecznej regionu jest dzięki realizacji LSR coraz wyższy.

Analiza stopnia osiągnięcia wskaźników produktu i rezultatu nie wskazuje na ryzyko nie osiągnięcia zakładanych efektów. Podjęcie stosownych działań w odpowiednim czasie zagwarantuje „Partnerstwu Sowiogórskiemu” bezproblemowe wykonanie Programu.

Wskazane w raporcie problemy formalno – administracyjne związane ze zmianą interpretacji wytycznych, pojawieniem się nowych ustaleń na szczeblu krajowym i regionalnym stanowią pewien problem dla LGD, który część swoich sił musi poświęcić na dostosowywanie się do tych zmian, zamiast realizować właściwy cel, tj. promowanie regionu i aktywizacja mieszkańców na rzecz poprawy jakości życia.

Badanie będące przedmiotem niniejszego raportu, zgodnie z jego założeniem ma pozwolić na obiektywną ocenę oraz umożliwić eliminację ewentualnych błędów i barier we wdrażaniu LSR. Przedstawione poniżej rekomendacje nie są efektem negatywnej oceny sposobu wdrażania Programu. Wynikają raczej z doświadczenia zespołu badawczego z realizacji zadań w ramach wdrażania Strategii a także w ramach wdrażania działań opartych na korzystaniu ze wsparcia finansowego Funduszy Unijnych.

1. W wyniku przeprowadzonego badania ankietowego – dokonana przez respondentów w trakcie prowadzenia ewaluacji wskazała na wysoką i pozytywną ocenę działań LGD. Wynika to z wysokiego zaangażowania pracowników Biura, którzy mimo niezależnych okoliczności (pandemia, kwestie

- systemowe) dokładają wszelkich działań aby zrealizować zakładane cele. Ta kwestia, w stosunku do poprzedniego badania ewaluacyjnego nie uległa zmianie i jest jednym z podstawowych powodów dla którego LGD działa zgodnie z założonym harmonogramem i osiąga założone rezultaty.
2. Realizowane przez LGD działania (szkolenia, warsztaty, spotkania podczas lokalnych imprez kulturalnych, dystrybucja szeregu ciekawych materiałów promocyjnych) były dobrą platformą współpracy i wymiany wspólnych doświadczeń i oczekiwań społeczności lokalnej względem władz samorządowych. Bardzo dobrym rozwiązaniem jest stałe monitorowanie działań ale również poddawanie analizie opinii poszczególnych beneficjentów.
 3. Wskazane w raporcie problemy formalno – administracyjne stanowią pewien problem dla LGD, który część swoich sił musi poświęcić na dostosowywanie się do pojawiających się barier. Możliwym zabezpieczeniem jest zapewnienie prawidłowo prowadzonej ścieżki informacyjnej i decyzyjnej. Przykładem jest wydłużającym się proces oceny wniosków przez UMWD. Z uwagi na brak realnego wpływu na czas, należy szczegółowo i systematycznie informować wnioskodawców o realnych terminach zakończenia procedur. Wskazane jest również zgłoszenie potrzeby częstszych spotkań i badania potrzeb Lokalnych Grup Działania z UMWD.
 4. Biorąc pod uwagę właściwe zarządzanie budżetem na realizację LSR proponuje się kontynuowanie prowadzenia ciągłego monitoringu w stosunku do beneficjentów, którzy mimo podpisanej umowy o udzielenie pomocy finansowej, nie realizują projektów a wręcz zastanawiają się czy wywiążą się z zadania. Działanie to, prowadzone przez Biuro LGD pozwoli na szybką interwencję w celu odblokowania środków finansowych. Proponuje się także stały kontakt z beneficjentami realizującymi przedsięwzięcia w celu uzyskania danych o ostatecznym zakresie projektu, ostatecznym budżecie i ewentualnych zmianach, które zaszły w wyniku uwag formalnych Instytucji Wdrażającej. Pozwoli to na stały monitoring rzeczywistego osiągnięcia założeń LSR.
 5. Wprowadzenie systemu elektronicznego dla członków Rady LGD znacznie ułatwiło i przyspieszyło pracę oceny wniosków składanych przez beneficjentów do LGD.

- Członkowie rady zostali w odpowiedni sposób przeszkoleni w trakcie trwającej pandemii COVID ocena odbywała się bez zakłóceń
6. Więcej spotkań roboczych w zakresie ustaleń pomiędzy LGD a Instytucją Wdrażającą w celu uniknięcia sprzecznych interpretacji co do zakresu dokumentacji konkursowej czy rozliczania wniosków.
 7. Zwiększenie środków finansowych na funkcjonowanie LGD w celu zapewnienia sprawnej, szybkiej obsługi beneficjentów.
 8. Funkcjonowanie Ogólnopolskiej Sieci partnerstw LGD czy Dolnośląskiej Sieci Partnerstw pozwala na wymianie doświadczeń , dzielenie się wiedzą w zakresie oceny czy wdrażania wniosków przede wszystkim w celu uniknięcia najczęściej popełnianych błędów przy projektach
 9. Zapewnienie odpowiedniej kadry, która posiada doświadczenie i wiedzę co do specyfiki wdrażanych projektach i to zarówno na poziomie lokalnym jak i regionalnym.
 10. Wspieranie kapitału społecznego w przyszłości powinno być oparte na upowszechnianiu istniejących już rozwiązań oraz zapewnienie ciągłości finansowania działań, które przynoszą pozytywne efekty.
 11. LSR przyczynia się do rozwoju lokalnej przedsiębiorczości poprzez wzmacnianie potencjału regionu, podnoszenie poczucia przynależności i utożsamianie się z regionem przedsiębiorców. W kolejnych edycjach skazane byłoby uproszczenie procedur związanych z aplikacją i rozliczaniem projektu oraz zapewnienie kontynuacji oferowanego wsparcia w ramach Grupy.
 12. Tworzenie lokalnych grup powoduje powstawanie innowacyjnych modeli korporatystycznych, co w dłuższym okresie wpływa na podniesienie potencjału w obszarze przedsiębiorczości, buduje pozytywne relacje oraz wspiera lokalną konkurencyjność.

BIBLIOGRAFIA/ŹRÓDŁA

Bielecka K., Paprzycki M., Piasecki Z., 1979, „Ocena stosowalności wybranych metod ilościowych w typologii rolnictwa”, Polska Akademia Nauk, Komitet Przestrzennego Zagospodarowania Kraju

Ewaluacja. Poradnik dla pracowników administracji publicznej, 2012, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa

Lokalna Strategia Rozwoju Stowarzyszenia Lokalna Grupa Działania „Partnerstwo Sowiogórskie”,

SPIS RYCIN

Ryc. 1. Alokacja operacji indywidualnych w euro.....	19
Ryc. 2. Struktura wnioskodawców projektów.....	27
Ryc. 3. Struktura budżetu wdrażania Lokalnej Strategii Rozwoju w podziale na cele główne w euro.....	29
Ryc. 4. Struktura budżetu wdrażania Lokalnej Strategii Rozwoju w podziale na cele szczegółowe w euro.....	29
Ryc. 5 Struktura budżetu wdrażania Lokalnej Strategii Rozwoju w podziale na cele szczegółowe w euro.....	30
Ryc. 6 Stopień realizacji budżetu na wdrażanie LSR (%).....	31
Ryc. 7. Źródło informacji o LGD oraz możliwości aplikowania o środki finansowe.....	37

SPIS TABEL

Tabela nr 1. Cele strategiczne dla Partnerstwa Sowiogórskiego.....	6
Tabela nr 2. Wskaźniki dla Partnerstwa Sowiogórskiego.....	8
Tabela nr 3. Nabory w poszczególnych kategoriach tematycznych dla operacji indywidualnych.....	16
Tabela nr 4. Zakres realizowanych projektów w ramach przedsięwzięcia infrastruktura publiczna.....	17
Tabela nr 5. Przygotowanie i realizacja działań w zakresie współpracy z lokalną grupą działania.....	25
Tabela nr 6. Stopień realizacji wskaźników produktu i rezultatu w ramach celu 1.....	33
Tab. 7. Stopień realizacji wskaźników produktu i rezultatu w ramach celu 2.....	35